

בנק ישראל
מחלקת המטבע

סקירה שנתית 2008

ירושלים, סיון התשס"ט - יוני 2009

זכויות היוצרים בפרסום זה שמורות לבנק ישראל.
הרוצה לצטט רשאי לעשות כן, בתנאי שיציין את המקור.

סדר ועיצוב: יחידת ההוצאה לאור, בנק ישראל
נדפס בישראל
בדפוס פרינטיב בע"מ, ירושלים

מס' קטלוגי 3030109010/4
www.bankisrael.gov.il

תוכן העניינים

5.....	דברי הממונה על מחלקת המטבע.....
9.....	א. הגדרות.....
9.....	ב. תפקידי מחלקת המטבע.....
10.....	תיבה 1: מדיניות חדשה לתפעול המזומנים במשק.....
13.....	ג. מחזור המטבע.....
13.....	1. המחזור.....
	תיבה 2: המכשירים האוטומטיים להפקדה ומשיכה של מזומנים - מגמות בישראל
17.....	והשוואה בין-לאומית.....
18.....	תיבה 3: השימוש במזומן ובאמצעי התשלום החלופיים.....
20.....	2. מחזור השטרות.....
26.....	3. מחזור המעות.....
29.....	ד. השינויים בשטרות ובמעות במחזור.....
29.....	1. שטרות למחזור.....
29.....	2. מטבעות למחזור.....
29.....	תיבה 4: שטרות פולימר בערך של 20 ש"ח.....
30.....	תיבה 5: שינויים בסולם המטבע.....
33.....	ה. זיוף שטרות ומעות.....
33.....	1. פעולות למניעת זיופים ואיתור כסף מזויף.....
34.....	2. סימנים לזיהוי שטר מזויף.....
34.....	תיבה 6: הנחיות מחלקת המטבע בדבר שימוש בתצלומי שטרות או בתואמי שטרות.....
35.....	תיבה 7: תקנות לגבי מטבע פגום.....
36.....	תיבה 8: השחתת מטבע.....
37.....	ו. הנפקת מטבעות זיכרון, מטבעות ושטרות מיוחדים.....
37.....	1. מטבעות זיכרון.....
45.....	2. מטבעות מיוחדים.....
46.....	ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון.....
46.....	1. הרכב הוועדה.....
46.....	2. פעילות הוועדה בשנת 2008.....
48.....	לוחות סטטיסטיים.....

דברי הממונה על מחלקת המטבע

הצמיחה במשק במהלך שנת 2008, גידול האוכלוסייה והתרחבות השימוש במזומן בעסקאות הביאו לגידול ערכו של מחזור המטבע, והוא הגיע בסוף שנת 2008 לכ-34.4 מיליארדי ש"ח, לעומת כ-28.9 מיליארדים בסוף שנת 2007 - גידול של כ-19%. משקל השטר של 200 ש"ח במחזור המשיך לגדול השנה משמעותית (ב-37%), עקב הכנסתו למכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים. גידול זה מסביר 82% מסך גידולו של מחזור השטרות בשנת 2008.

גידול היקף המזומן שבמחזור נמשך, והוא אף מתגבר בתקופת המשבר, שהחל בשלהי 2008. מהתפתחויות עולה שבעתות משבר הציבור נוטה במיוחד לשימוש באמצעי תשלום זול ובטוח. הורדות הריבית הגדולות תרמו לחיזוק מגמה זו. אנו עדים למגמת הגדלה מסיבית של המזומנים במחזור במדינות שונות ברחבי העולם - תוצאה מאי-הוודאות המאפיינת תקופה זו.

חלקו של מחזור השטרות עמד בשנה הנסקרת על 96% מסך ערך המחזור כולו, וחלקו של מחזור המעות - על 4%. יותר ממחצית (52%) ממספר המעות שבמחזור הן מעות של 10 אג', המשמשות בעיקר לעודף בתחבורה הציבורית העירונית. המעה של 1 ש"ח, שמרבים להשתמש בה במדחנים ובמכונות הממכר, היוותה ב-2008 22% מכלל מחזור המעות. חלקן של המעות בערכים הגבוהים, 5 ש"ח ו-10 ש"ח, קטן יחסית: כל אחד מהם מהווה רק 3% מכלל מחזור המעות.

חלק לא מבוטל מן המעות שבמחזור הולך לאיבוד, ומכאן שהצריכה בפועל קטנה מזו הרשומה. האובדנים הם תופעה טבעית; הם נובעים משימוש שוטף במעות כאמצעי תשלום בעל ערך נמוך. שיעור האובדנים במחזור הוא ביחס הפוך לשווי המעה ולגודלה.

בשנת 2008 נמשכה מגמת הגידול של מספר האמצעים למשיכת מזומנים: מספר המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים גדל ב-7%, וכן גדל מספר המכשירים מהסוג cash dispenser - מכונות בבעלות חברות פרטיות, המתופעלות על ידי בתי העסק שבהם הן מוצבות; קיימות גם חלופות נוספות למשיכת מזומנים באמצעות רשתות השיווק.

במהלך שנת 2008 הכניסה מחלקת המטבע מספר שינויים בסולם השטרות והמעות:

- נמשכה פעילות ההחדרה למחזור של המעה החדשה בערך 2 ש"ח. תוספת המעה מביאה לייעול הביצוע של התשלומים במזומן ולחיסכון בהוצאות ההנפקה, כך שהוצאות הייצור וההחזקה של המזומנים יורדות. בסוף שנת 2008 עמד מחזור המעה של 2 ש"ח על 23 מיליוני מעות. שיעור הגידול של מחזור המעה 2 ש"ח היה 25% מגידולו של מחזור המעות כולו.
- המעה של 5 אגורות חדלה, ביום 01.01.2008, להיות הילך חוקי בישראל. ביטול המעה הוא לגבי עסקאות במזומן בלבד, ואינו מבטל את 5 האגורות מבחינה חישובית ורישומית (בצ'קים, בכרטיסי אשראי ובעת רישום בחשבון הבנק). המעה בערך 5 אגורות הונפקה למחזור מאז 1985. היא בוטלה רק לאחר שעלות ייצורה הגיעה בסוף שנת 2007 לפי שלושה משוואה, כ-16 אגורות, ולאחר שבסקר של מחלקת המטבע בקרב הציבור תמכו בביטול המעה כ-80% מהמשיבים.
- במסגרת הפעולות לשדרוג איכותם של השטרות במחזור הנפיק בנק ישראל ב-13.04.2008, לראשונה, שטר בערך 20 ש"ח מפולימר. הצורך נבע מהתבלות גבוהה של שטרות הנייר בערך 20 ש"ח לעומת ערכים אחרים - תוצאה של העדר שטר זה מהמכשירים האוטומטיים, שימוש רב בו בשווקים ואי הקפדה של הציבור על שמירתו. שטר הפולימר מהלך במחזור במקביל לשטרות העשויים מהנייר

המסורת. עיצובו זהה לעיצוב השטר מנייר באותו ערך, פרט לשינויים קלים, מתחייבים, בסימני הביטחון. השקת השטר לוותה בהסברה רחבה לציבור, והוא התקבל באהדה רבה. חלקם של שטרות הפולימר בסך השטרות מהערך 20 ש"ח שבמחזור הוא כיום כ-72%, וזאת הודות לפעולת החלפה מרוכזת שביצע בנק ישראל מול הבנקים המסחריים במהלך החודשים הראשונים להחדרתם למחזור. כשבוחנים את שטרות הפולימר המופקדים בבנק ישראל, ניתן לראות שאיכותם עולה בהרבה על זו של שטרות הנייר, שיפור החוסך בהוצאות ההנפקה.

בשנת 2008 פעלה מחלקת המטבע לגיבוש מדיניות חדשה לתפעול מערך המזומנים במשק, מדיניות שתכנס לתוקפה ברביע האחרון של שנת 2009. מטרתה של המדיניות החדשה הן שמירה על איכות גבוהה של המזומנים שבמחזור, הקטנת העלויות של תפעול המזומנים למשק, לבנק ישראל ולעוסקים במזומנים ומתן שירות ברמה גבוהה יותר. במסגרת זו:

- רוב הפעילות לטיפול במזומנים תועבר מבנק ישראל ל"מרכזי מזומנים", שיוקמו על ידי הבנקים המסחריים הגדולים.
- הוכן תקן איכות מינימלי לשם שיפור איכות השטרות במחזור. התקן קובע מבחן ברור שמגדיר את ההבדל בין שטרות "ראויים", המיועדים לשימוש חוזר במחזור, ובין שטרות "לא-ראויים", המיועדים לגריסה על ידי בנק ישראל. התקן, שנקבע על פי תקנים המקובלים בעולם, מבוסס, מחד גיסא, על הגדרות כלליות ליישום ובקרה באמצעות הפקידים המקבלים קהל בבנקים, ומאידך, על הגדרות ספציפיות הניתנות ליישום ובקרה באמצעות מכונות ספירה ומיון.
- הבנקים ירכשו מכונות חדשות לספירה ומיון של שטרות.

בשנת 2008 פעלה מחלקת המטבע לשדרוג המערכות וייעול תהליכי העבודה. במסגרת זו:

- המחלקה עשתה לשדרוג מערכת הספירה והמיון. טכנולוגיה חדשה, שתוכנס לשימוש במהלך שנת 2009, תסייע למחלקה לשפר את תהליכי העבודה ולספק שירות יעיל יותר ללקוחותיה.
- מתוכנן מעבר לאריזת המעות בגלילים, במקום בשקיות ניילון, כפי שנעשה כיום. הדבר יביא לאחידות באריזת המעות - שכן גם המעות המקוריות מתקבלות מהמיטבעות שבחול"ל ארזות בגלילים - וכן לחיסכון בעלויות, בשטחי אחסון ובתשומות עבודה וליתר נוחות ובטיחות בשינוע.
- המחלקה שינתה את צורת ההפקדה של המעות בבנק ישראל - הפקדה במכלים במקום בשקים; הדבר מייעל את תהליך האריזה בבנקים ומגביר את הבטיחות של תהליך המיון והספירה בבנק ישראל.

בשנת 2008 המשיכה מחלקת המטבע בתכנון סדרה חדשה של המטבע במדינת ישראל וקיבלה מספר החלטות בנושא. התכנון מקיף נושאים רבים - ביניהם עיצוב חדש של השטרות והמעות, החומר שהשטרות עשויים ממנו והכנסת סימני ביטחון חדשים. הסדרה החדשה מתוכננת להיכנס למחזור בתוך כשלוש עד ארבע שנים.

במחצית הראשונה של שנת 2008 הסתיים תהליך ההפרטה של החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ - המשווקת הבלעדית, על פי חוק, של מטבעות הזיכרון שמנפיק בנק ישראל. החברה עברה מבעלות המדינה לבעלותה של חברת ג.ר.א.ס. שמה של החברה כיום הוא "החברה הישראלית למדליות ולמטבעות בע"מ". (לפני כן היא נקראה "החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ").

במסגרת מלחמתו של בנק ישראל בזיופי הכסף פעלה מחלקת המטבע באמצעות הפורום הייעודי,

הכולל, נוסף על נציגי מחלקת המטבע בבנק ישראל, את נציגי משטרת ישראל, הבנקים ואיגוד הבנקים. בפורום נדונים ומתגבשים האמצעים למניעת זיופים ולאיתור כסף מזויף ושיטת הטיפול בו. סקירה זו כוללת הסבר מפורט על סימני הביטחון בשטרות. (ראו עמ' 34).

מהפניות המגיעות למחלקה עולה שהציבור מעורב רבות ומתעניין בתחום המזומנים. הדבר מתבטא בתגובות על הנפקת מטבעות ושטרות חדשים, בהצעות ופניות בעניין מטבע, שמספרן הולך וגדל, ובמודעות לפרטים המופיעים על גבי השטרות והמעות.

לפניות הציבור בנושא המטבע: pniotz_matbea@boi.gov.il

לאתר האינטרנט: <http://www.bankisrael.org.il>

לתשומת לבם של הגופים המפרסמים והמפיצים: מוטלים סייגים ואיסורים על צילום שטרות ופרסום התצלומים ברבים. (ראו עמ' 34-35).

מחלקת המטבע מספקת לציבור שירותי פריטה וצריפה של ערכי מזומנים שונים, בקופת הסניף שבבנק ישראל בירושלים. בקופת הסניף יכול הציבור גם להחליף מטבע פגום, וכן להחליף שטרות מהסדרה הישנה, שיצאה מהמחזור ב-1999, בשטרות מהסדרה החדשה, המהלכת במחזור כיום. שטרות אלה ניתן להחליף גם באמצעות משלוחם בדואר רשום וזיכוי חשבון הבנק של השולח בסכום המתאים. השירות לקהל בסניף ירושלים ניתן בימים א'-ה' בשעות 08:00-13:00. טלפון: 02-6552846/7

מרדכי פיין

הממונה על מחלקת המטבע

א. הגדרות

מחזור המטבע: סך שווי השטרות והמעות שבידי הציבור ובקופות הבנקים בש"ח, במחירים שוטפים. המחזור הממוצע לנפש: היחס בין מחזור המטבע החודשי הממוצע לאוכלוסייה החודשית הממוצעת, בש"ח לנפש.

מחזור השטרות: סך שווי השטרות שבידי הציבור ובקופות הבנקים, בש"ח.

מחזור המעות: סך שווי המעות שבידי הציבור ובקופות הבנקים, בש"ח.

$M1$ = אמצעי התשלום במשק: סך המזומנים (השטרות והמעות) שבידי הציבור בתוספת חשבונות העו"ש בבנקים המסחריים.

$M3$ = נכסי הציבור שבידי הבנקים: $M1$ בתוספת הפיקדונות השקליים והפיקדונות במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ.

הצריכה הפרטית: ההוצאה על מוצרים ושירותים שצורכים משקי הבית והמלכ"רים שאינם במימון הממשלה.

הביקוש: השינוי במספר השטרות והמעות שבמחזור, כתוצאה מההפרש בין המשיכות של השטרות והמעות מבנק ישראל לבין ההפקדות.

הבלאי: מספר השטרות הבלויים, אשר יוצאים מהמחזור בתהליך הספירה והמיון של השטרות המופקדים בבנק ישראל. (במעות כמעט אין בלאי)

צריכת השטרות או המעות: הביקוש בתוספת הבלאי. (במעות הצריכה שווה לביקוש).

העריך הממוצע במחזור השטרות: הממוצע המשוקלל של כל ערכי השטרות שבמחזור.

העריך הממוצע במחזור המעות: הממוצע המשוקלל של כל ערכי המעות שבמחזור.

פריטת/צריפת מטבע: החלפת שטרות או מעות בשווי מסוים בשטרות או מעות בערכים נמוכים/גבוהים יותר המסתכמים באותו השווי.

ב. תפקידי מחלקת המטבע

לבנק ישראל נתונה, על פי החוק, הסמכות הבלעדית להנפיק מטבע בישראל (שטרי כסף, מעות, מטבעות זיכרון ומטבעות מיוחדים). השינויים במספרם של שטרי הכסף והמעות שבמחזור ובערכו של המחזור (בש"ח) נגזרים מגורמים שונים - בהם שינויים בהיקפן ובמספרן של העסקאות במשק, בקצב האינפלציה, בגידול האוכלוסייה, וכן במידת השימוש במכשירי הבנק האוטומטיים, בהמחאות ובכרטיסי אשראי.

מתפקידה של מחלקת המטבע בבנק ישראל להסדיר ולכוון את מערכת המטבע, ולהבטיח הספקה סדירה של מזומנים למשק בהתאם לעודפי הביקוש וההיצע. תפקיד זה מחייב פעולות במספר מישורים:

הספקת מזומנים למחזור - המזומנים מסופקים לציבור באמצעות הבנקים המסחריים ובנק הדואר; אלה מזמינים מבנק ישראל בכל יום את הכמויות על פי הביקוש, הנגזר מהמשיכות וההפקדות של הציבור בסניפיהם, ומפקידים בבנק ישראל את עודפי המזומן המצטברים אצלם.

הנפקת מטבעות זיכרון - הבנק מנפיק מטבעות זיכרון בכל שנה ולרגל אירועים מיוחדים. המטבעות עשויים כסף ו/או זהב, ומשווקים לאספנים ולציבור באמצעות החברה הישראלית למדליות ולמטבעות בע"מ.

תכנון סולם העריכים - תכנון סולם עריכים מתאים של שטרות ומעות, שיאפשר מחד גיסא ביצוע עסקאות במזומן ביעילות, ומאידך יחסוך בהוצאות ההנפקה.

עיצוב השטרות והמעות - נגיד בנק ישראל קובע את צורתם של השטרות והמעות בהתייעצות עם המועצה המייעצת של בנק ישראל ובאישור שר האוצר. לשם כך הוא נעזר בוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון - ועדה ציבורית שבראשה עומד כיום שופט בית המשפט העליון בדימוס יעקב טירקל¹. הוועדה בוחרת מבין הצעות עיצוב המוגשות לה את זו שתובא לאישורו של הנגיד.

הזמנת השטרות והמעות - חיזוי כמות השטרות והמעות הדרושים למחזור, ביצוע מכרזים ותכנון זמני ההספקה המאפשרים חיסכון בהוצאות החזקת המלאי ובהוצאות הכרוכות בכל הזמנה.

אחסון - השטרות והמעות המגיעים מן הספקים מאוחסנים בכספות בנק ישראל בכפיפות לנהלים קפדניים של הובלה, שמירה ובקרה.

פיקוח על איכות הכסף במחזור - השטרות והמעות המופקדים על ידי הבנקים בבנק ישראל עוברים תהליך קפדני של ספירה ומיון, שבמהלכו נבחנות האותנטיות של הכסף ואיכותו באמצעות מכשור משוכלל. מטבע באיכות ירודה מושמד.

טיפול בזיוף כסף - המחלקה פועלת לגילוי ולמניעה של הפצת כסף מזויף. זאת באמצעות לימוד מאפייני הזיופים השונים הקיימים בשוק, שדרוג סימני הביטחון הקיימים על שטרות הכסף, הגברת מודעות הציבור לשימוש בסימני הביטחון באמצעות פרסומים והדרכות, וכן באמצעות שיתוף פעולה עם המשטרה, הבנקים וארגונים בין-לאומיים הלוחמים בזיוף כסף.

הפצת מידע לציבור - המחלקה מפצה מידע על סימני הביטחון במטבע, ונותנת מענה לפניית של הציבור הנוגעות לנושאי המטבע.

תיבה 1: מדיניות חדשה לתפעול המזומנים במשק

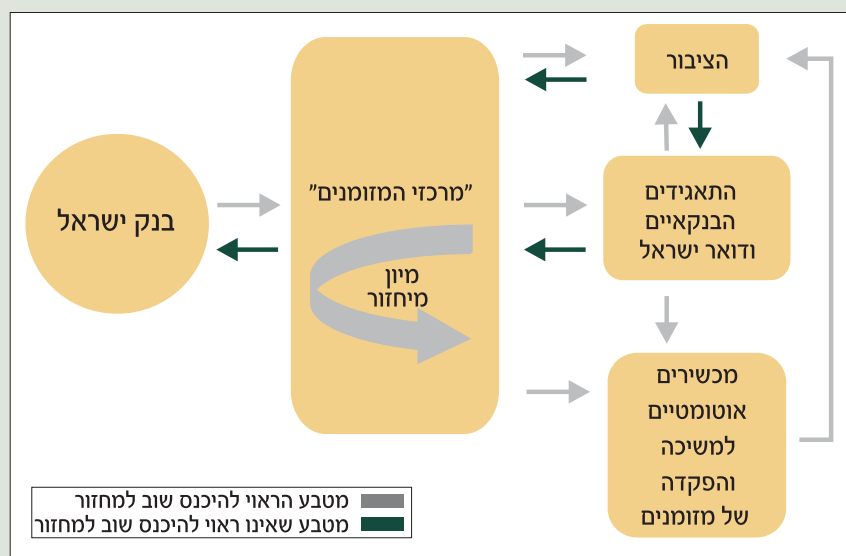
מחלקת המטבע גיבשה מדיניות חדשה לתפעול מערך המזומנים בישראל, וזאת על בסיס עקרונות ניהול המזומנים שיושמו במדינות מתקדמות בעולם. מטרות המדיניות הן שמירה על איכות גבוהה של השטרות והמעות שבמחזור, הקטנת עלויות התפעול של המזומנים לבנק ישראל ולמשק ומתן שירות ברמה גבוהה יותר.

נקבע תקן איכות לשטרות, המגדיר שטר באיכות ראויה למחזור ושטר באיכות שאינה ראויה למחזור. בחוזר של מחלקת המטבע "תפעול מזומנים בתאגידים בנקאיים", הוצגו שני שלבי פעולה: בשלב א', החל מ-1.10.2009, מחויבים התאגידים הבנקאיים וחברת דואר ישראל לספור ולמיון את השטרות, לפני הפצתם לציבור, על בסיס תקן האיכות, באמצעות מכונות

¹ החליף את שופט בית המשפט העליון בדימוס גבריאל בך החל ב-1.1.2009.

ספירה שאושרו על ידי בנק ישראל. בשלב ב', החל מ-1.07.2010 יחויבו הבנקים בפעילות דומה גם במעות.

במסגרת החוזר נדרשו התאגידים הבנקאיים ודואר ישראל להקים "מרכזי מזומנים", אשר יאושרו ויפוקחו על ידי בנק ישראל, ויהיו הגופים היחידים שיהיו רשאים למשוך או להפקיד מזומנים בבנק ישראל¹. מרכזי המזומנים חויבו להצטייד במכונות ספירה בטכנולוגיה מתקדמת. לפי מדיניות זו מרכזי המזומנים יווסתו את עודפי ההיצע והביקוש של השטרות והמעות ביניהם ועם לקוחותיהם, ימשכו מבנק ישראל רק את עודפי הביקוש שנותר, ויפקידו בבנק ישראל את כל המזומנים שנמצאו באיכות שאינה ראויה למחזור.

תקן איכות לשטרות

מטרת התקן

במסגרת השינוי במדיניות תפעול המזומנים בישראל נקבע כמטרה, על ידי מחלקת המטבע של בנק ישראל, לשפר את איכות השטרות במחזור.

תקן האיכות לשטרות מגדיר את ההבדל בין שטרות "ראויים", המיועדים לשימוש במחזור, לשטרות "לא-ראויים", המיועדים לגריסה על ידי בנק ישראל. התקן, שנקבע על פי תקנים בין-לאומיים, מתבסס גם על הגדרות כלליות, הניתנות ליישום ובקרה על ידי כספר (teller) וגם על הגדרות ספציפיות, הניתנות ליישום ובקרה על ידי מכונות ספירה ומיון ייעודיות. תקן האיכות לשטרות מיועד לאפשר את מיון השטרות על בסיס קבוע, באיכות אחידה.

¹ שירותי הפרטיטה והצריפה יינתנו לציבור הרחב על פי חוק בנק ישראל גם בעתיד.

מבנה התקן

איכות השטר נקבעת בשתי רמות:

- (1) על פי השינויים שחלים בגוון של פני השטר כתוצאה מלכלוך, כתמים, דהייה, שחיקה וכדומה.
 - (2) על פי פגמים מכניים בשלמותו הפיזית - קרעים, חורים, חלקים חסרים וכדומה.
- תקן האיכות לשטרות נחלק לשניים:

"התקן החזותי"

התקן החזותי מיועד ליישום על ידי כספרים המבצעים תהליכי ספירה ומיון ידניים, ומבוסס על ראייה ומישוש של השטר.

"התקן המיכוני"

"התקן המיכוני" מיועד ליישום על ידי מכונות ספירה ומיון. בתקן זה מוגדרים רמות הבלאי והפגמים המכניים בשטרות על פי פרמטרים הניתנים למדידה מדויקת, שאינה תלויה בסוג המכונה הממיינת.

דוגמאות למיון על פי התקן החזותי

שטרות ראויים

שטרות לא-ראויים

ג. מחזור המטבע

1. המחזור

מחזור המטבע הסתכם בסוף שנת 2008 ב-34.4 מיליארדי ש"ח, לעומת 28.9 מיליארדים בסוף שנת 2007 - גידול של 18.6%, השיעור הגבוה ביותר מתחילת שנות האלפיים. (שיעור הגידול הממוצע בשנים 2001 עד 2007 היה 10.3%).

במונחים של ממוצעים שנתיים הסתכם מחזור המטבע ב-31.4 מיליארדי ש"ח, לעומת 27.4 מיליארדים אשתקד - גידול של 14.8%, ובמונחים ריאליים 9.7%.

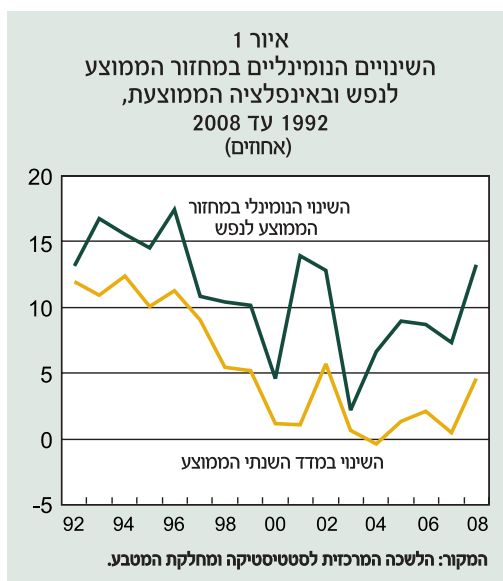
הגידול במזומן שבמחזור נמשך גם בתקופת המשבר, שהחל בשלהי 2008 וכן במחצית הראשונה של שנת 2009. מהתפתחויות עולה שבעתות משבר הציבור נוטה במיוחד לשימוש באמצעי תשלום זול ובטוח. הורדות הריבית המסיביות ברחבי העולם בתקופה זו תורמות להתעצמותה של תופעה זו.

(א) המחזור הממוצע לנפש והאינפלציה

המחזור הממוצע לנפש, המוגדר כיחס בין מחזור המטבע הממוצע לבין האוכלוסייה הממוצעת, עולה משנה לשנה במונחים שוטפים וריאליים - בין היתר, עקב רמות אינפלציה נמוכות בשנים האחרונות. המשמעות היא שערך המחזור הממוצע לנפש וכן כוח הקנייה הממוצע של המזומן שבידי הפרט גדלו עם השנים. המחזור הממוצע לנפש עמד בשנת 2008 על כ- 4,335 ש"ח.

(ב) הרכב המחזור

בארבע השנים האחרונות חלקו של מחזור השטרות הוא כ-96% מסך ערך המחזור כולו, וחלקו של מחזור המעות - כ-4%.

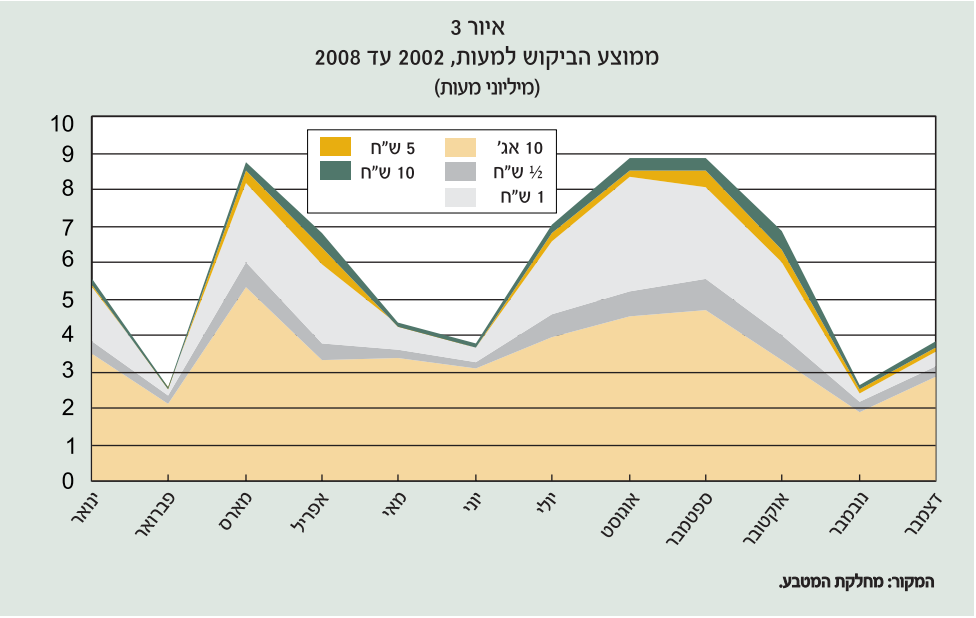
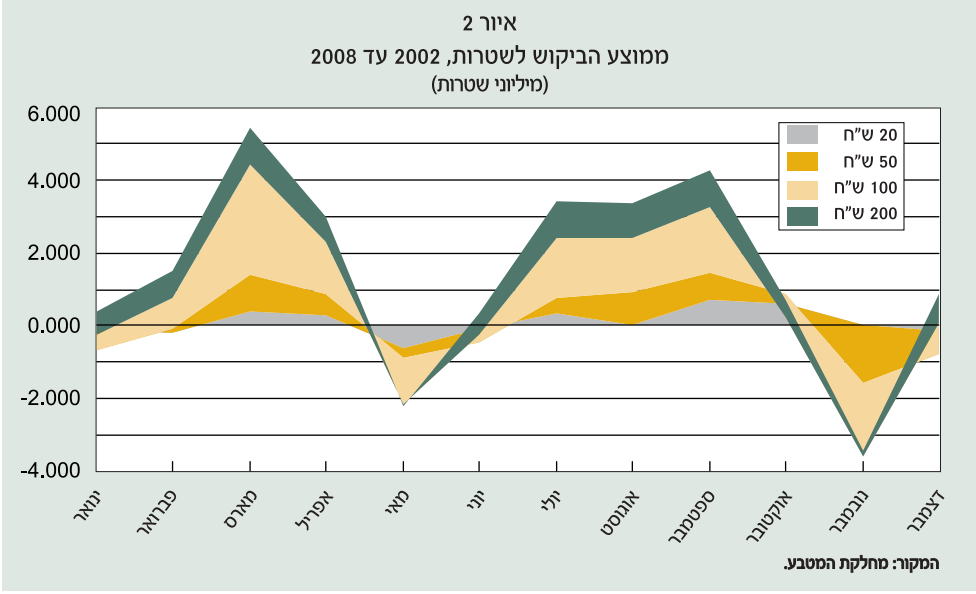

לוח 1: מחזור המטבע והתפלגותו למחזורי השטרות והמעות (סופי שנים, מיליארדי ש"ח)

השנה	מחזור השטרות	מחזור המעות	סך מחזור המטבע
2003	18.2	0.9	19.1
2004	19.8	1.0	20.8
2005	23.4	1.1	24.5
2006	24.4	1.1	25.5
2007	27.7	1.2	28.9
2008	33.1	1.3	34.4

(ג) עונתיות במחזור המטבע

הביקוש למזומן מאופיין בתנודתיות על פני חודשים ושנים. דפוסי העונתיות על פני השנים בביקוש לכל אחד מעריכי השטרות זהים זה לזה, וכן גם בביקוש למעות. העונתיות על פני חודשי השנה מאופיינת בביקוש גבוה בחג הפסח (החודשים מארס ואפריל), בחודשי הקיץ (יולי ואוגוסט, חודשי החופשות) ובתקופת חגי תשרי וחנוכה (אוקטובר ודצמבר).

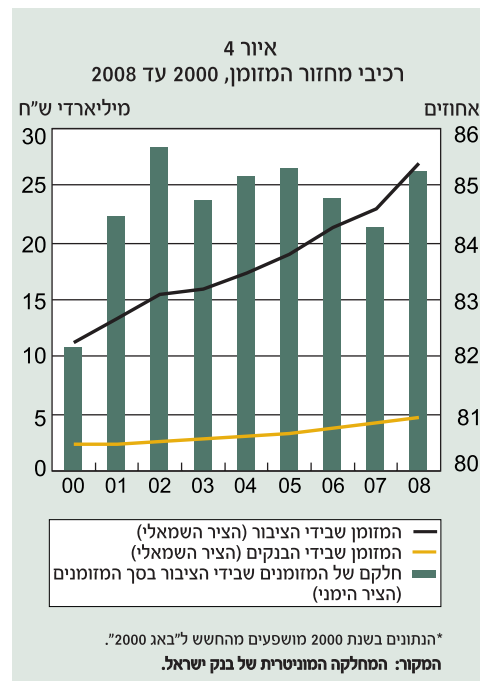
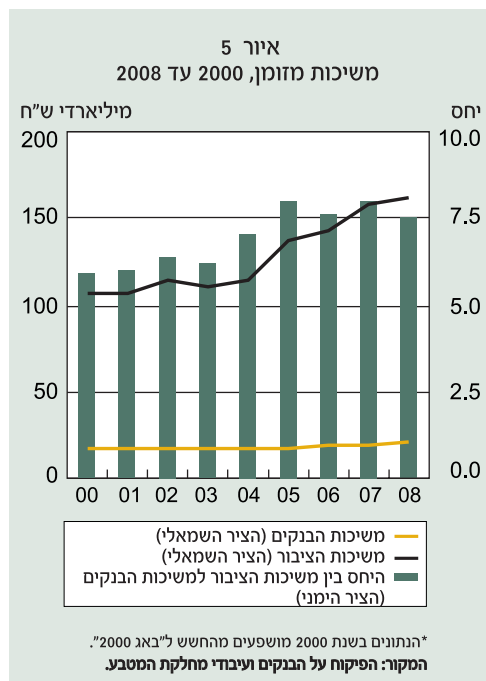
(ד) אמצעי התשלום במשק - M1

סך אמצעי התשלום (M1) גדל עם השנים. (בשנת 2008 הסתכם שיעור הגידול ב-17%). 50% משיעור זה הם גידול במזומן שבידי הציבור, שחלקו בסך אמצעי התשלום עלה השנה, לראשונה מזה 5 שנים, והגיע ל-41.7%. עם זאת חלקו של המזומן עדיין נמוך מן הממוצע משנת 1990 ועד היום (45%).

(ה) הקשר בין המזומנים שבידי הבנקים לבין המזומנים שבידי הציבור

קיים קשר מובהק בין שני רכיביו של המחזור - המזומנים שבידי הציבור והמזומנים שבבנקים: ביקושי הבנקים למזומנים לאורך השנים מתואמים עם ביקושי המזומנים של הציבור. חלקם של המזומנים שבידי הציבור בסך המזומנים היה בשנת 2008 85%, וחלקם של המזומנים שבידי הבנקים היה 15%.

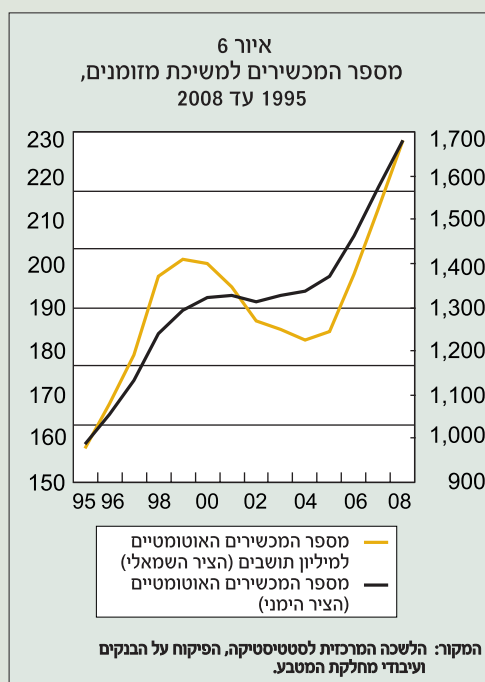
עוד נמצא כי סך משיכות המזומנים על ידי הציבור (מהבנקים ומהמכשירים האוטומטיים למשיכות מזומנים) היה בשנת 2008 גדול כמעט פי שמונה מסך משיכות הבנקים מבנק ישראל; פירושו של דבר שמזומן מבנק ישראל ממוחזר במהלך השנה על ידי הציבור, באמצעות הבנקים, שמונה פעמים בממוצע עד לחזרתו לבנק ישראל. נתון זה של שנת 2008 גדול ב-27% מאשר בשנת 2000, אז הוא עמד על שש פעמים בממוצע. אחד ההסברים לכך נעוץ בייעול שיטת העבודה של הבנקים בשנים האחרונות: במטרה להקטין את העלויות של שינוע המזומנים לבנק ישראל רכשו חלק מהבנקים מכונות לספירה ומיון, וכך הגדילו את מיחזור השטרות. מגמה זו צפויה להימשך עם יישומה של המדיניות החדשה לתפעול מזומנים. לפי מדיניות זו מרכזי המזומנים יווסתו את עודפי ההיצע והביקוש של השטרות והמעות ביניהם ועם לקוחותיהם, ימשכו מבנק ישראל רק את עודפי הביקוש שנותר, ויפקידו בבנק ישראל את כל המזומנים שאיכותם ירודה.

תיבה 2: המכשירים האוטומטיים להפקדה ומשיכה של מזומנים - מגמות בישראל והשוואה בין-לאומית

בשנת 2008 נמשך הגידול של מספר המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים - גידול של 7% לעומת 2007. השנה הגיע מספרם של המכשירים לשיא של 1,683¹. גידול זה נובע בין היתר משינוי בפיקוח על עמלת המשיכה: עד דצמבר 2005 לא נגבתה עמלה על משיכת מזומן ממכשיר בנק אוטומטי A.T.M. (למעט עמלת רישום שורה בחשבון בגין המשיכה), ולפיכך לבנקים לא היה תמריץ להציב מכשירים נוספים מחוץ לסניפים. בדצמבר 2005 בוטל הפיקוח על עמלת המשיכה ממכשירים הממוקמים מעל חצי ק"מ מסניף בנק שבו חובה להציב מכשיר. העמלה על משיכה באמצעות מכשירים שאינם צמודים לסניף ואינם בפיקוח מחירים מגיעה כיום ל-5 ש"ח ויותר. שינוי זה היווה תמריץ להגדלת מספר המכשירים של הבנקים. הטלת חובה על הבנקים להציב מכשיר בסניפים, ללא חיוב העמלה, תרמה אף היא לגידול מספר המכשירים. הצורך באמצעים נוספים למשיכת מזומנים הביא גם לכניסתן-לשוק של מכונות מסוג cash dispenser, שבבעלות חברה פרטית ("כספונט"), המתופעלות על ידי בתי העסק שבהם הן מוצבות, כנהוג בחו"ל - מכשירים שעלות רכישתם ותפעולם נמוכה מזו של מכשירי A.T.M. עמלת המשיכה הנגבית ממכונות אלו אינה בפיקוח. קיימות גם חלופות נוספות למשיכת מזומנים - באמצעות רשתות השיווק.

בשנת 2008 הכניסו חלק מהבנקים גם מכשירים להפקדה של מעות ושטרות, במטרה ליעל את תהליך העבודה אצלם, לשפר את השירות ללקוח ולהחיל לבנקים את עלויות הטיפול במזומנים בסניפים.

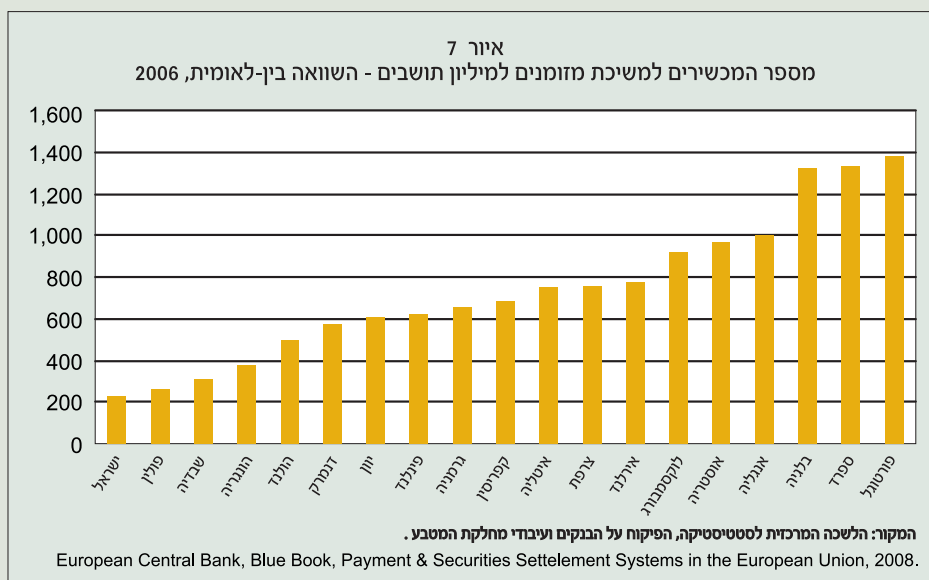

העובדה שהתפתחויות אלו חלורק לאחרונה עשויה להסביר את מספרם הקטן של המכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים לכל מיליון תושבים בישראל, הנתון הנמוך ביותר בין מדינות ההשוואה. (ראו איור 7). הסבר נוסף אפשרי הוא שאמצעי התשלום החלופיים בישראל מפותחים יותר מאלו המצויים במדינות המשוויות, ועל כן השימוש בהם גבוה יותר מהשימוש במזומן בישראל. (חלקו של מחזור המטבע מהתמ"ג עמד בישראל בשנת 2007 על 4%, לעומת 7% בסך גוש האירו).

בשנת 2008 נמשכה מגמת הגידול של סכום המשיכה הממוצע מהמכשירים - גידול של 12%, ל-505 ש"ח. (הגידול השנתי הממוצע בעשור אחרון עמד על 8%). סיבה אפשרית לכך נעוצה ברפורמה בעמלות הבנקים, שנכנסה לתוקפה ביולי 2008, ובעקבותיה

¹ כולל מכשירים בבעלות חברת שב"א (שירותי בנק אוטומטיים).

התגברה מודעות הציבור לעמלת המשיכה בגין פעולה ישירה, וייתכן שהיא מניעה את הצרכנים לחסוך במספר המשיכות, ואכן, שיעורי הגידול של מספר המשיכות קטנים מאלה של סך שוויון הכספי.

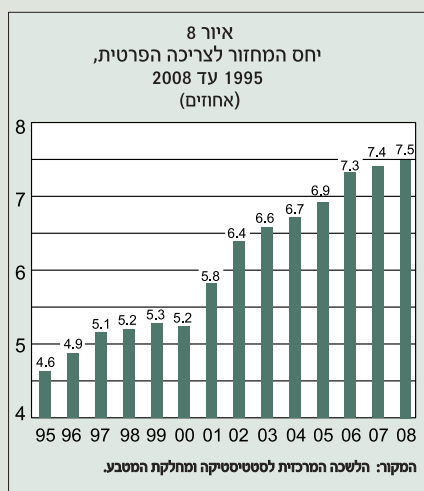

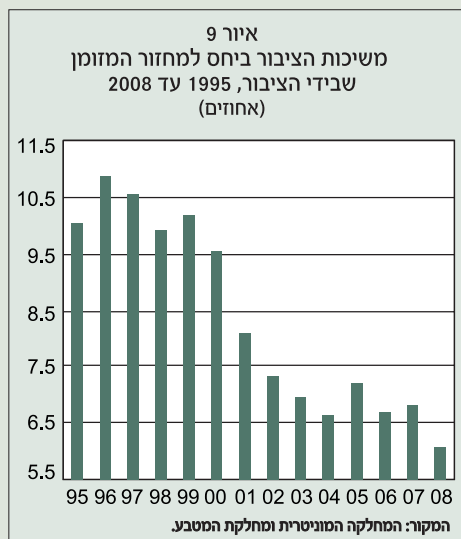
תיבה 3: השימוש במזומן ובאמצעי התשלום החלופיים

1. מזומנים

על אף התעצמות השימוש במכשירים חדשים - במיוחד בכרטיסי אשראי חדשים ומגוונים - המזומנים ממשיכים להיות אמצעי תשלום מרכזי בצריכה הפרטית; על כך מעיד היחס בין המחזור לצריכה הפרטית, המאופיין בשנים האחרונות במגמת גידול מתונה. בשנת 2008 עמד יחס זה על 7.5%.

הצריכה הפרטית מורכבת מהעסקאות של הציבור בכל אמצעי התשלום - מזומן, כרטיסי אשראי, צ'קים והרשאות לחיוב החשבון. חלקן של משיכות המזומן על ידי הציבור (מהבנקים ומהמכשירים האוטומטיים) בסך

הצריכה הפרטית עמד בשנת 2008 על 39% והסתכם בכ-163 מיליארדי ש"ח (מתוכם 59 מיליארדים נמשכו באמצעות המכשירים האוטומטיים) - ירידה של 3 נקודות אחוז בהשוואה לאשתקד. נתון זה והירידה של יחס משיכות הציבור למחזור המזומן שבידי הציבור בשנת 2008 עשויים להעיד כי גידול המחזור שימש השנה לפחות עסקאות במזומן.

2. כרטיסי אשראי

עד השנים האחרונות הכרטיס הנהוג בארץ היה רק הכרטיס מסוג deferred debit, המשמש לביצוע עסקאות או משיכה של מזומנים עד תקרה שנקבעה. התשלומים לבתי העסק בגין עסקאות שבוצעו באמצעות

כרטיס האשראי מסולקים באחת משתי דרכים אפשריות: (1) במועדים קבועים (ללא ריבית בגין הזמן שחלף ממועד הרכישה עד למועד החיוב); (2) באמצעות ניכיון בגינם על ידי חברות ניכיון או החברות לכרטיסי אשראי, תמורת ריבית.

לאחרונה התווספו כרטיסי אשראי חוץ-בנקאיים מסוג revolving credit card - כרטיסי "אשראי מתגלגל". באלה הלקוח מחויב בסכום קבוע בכל חודש, והיתרה מועברת למועד החיוב הקרוב ונושאת ריבית.

בבתי העסק ניכרת מגמה של החדרת כרטיסי האשראי גם לשימוש בעסקאות קטנות (micropayment) - למשל במכונות למכר שתייה ובמכונות צילום.

היקף העסקאות המבוצעות באמצעות כרטיסי אשראי הולך ועולה. בשנת 2008 גדל היקפן¹ ב-10% ביחס ל-2007 (פחות מהגידול השנתי הממוצע בשלוש השנים הקודמות - 11%), ועסקאות

לוח 2: השוואה בין המזומן להיקף העסקאות בכרטיסי אשראי, 2008

הסכום השנתי (מיליארדי ש"ח)	גידול הסכום השנתי (אחוזים)	היחס לצריכה הפרטית (אחוזים)	הסכום השנתי (לנפש ש"ח)
משיכת מזומנים ממכשירים אוטומטיים	59	9	14
משיכת מזומנים מדלפקי קופות הבנקים	103	- 0.3	25
ביצוע עסקאות בכרטיסי אשראי	154	10	37

¹ על ידי תושבי ישראל בישראל בלבד.

אלו הסתכמו ב-153.5 מיליארדי ש"ח. היחס בין היקף העסקאות המבוצעות באמצעות כרטיסי אשראי לצריכה הפרטית עמד בשנת 2008 על 37%, בדומה לאשתקד. השווי הממוצע של עסקה בכרטיס אשראי עמד השנה על 239 ש"ח, ומרבית העסקאות (70%) היו בסכומים נמוכים מ-200 ש"ח - ממצא שעשוי להעיד כי אמצעי תשלום זה משמש תחליף למזומן ברכישת מוצרים ושירותים במגזר הקמעוני.

3. המחאות (צ'קים)²

השווי הממוצע של עסקה בהמחאה ירד מ-5,926 ש"ח בשנת 2007 ל-5,799 ש"ח השנה; זאת משום ששיעור הירידה בשווי של סך העסקאות היה גדול משיעור הירידה במספרן.

השווי הגבוה הממוצע של עסקה בהמחאה מעיד כי אמצעי תשלום זה מקובל במגזר העסקי הרבה יותר מאשר במגזר משקי הבית.

ירידת השימוש בהמחאות השנה והירידה של יחס ההוצאה בהמחאות להוצאה על צריכה פרטית³ בהשוואה לאשתקד, ובייחוד לתחילת העשור, עשויות להעיד על ירידת השימוש בהמחאות ברכישת מוצרים ושירותים. (עם זאת ההמחאות הן עדיין אמצעי התשלום העיקרי.)

את הפחתת השימוש בהמחאות ניתן לייחס לשתי מגמות מקבילות: ראשית, זמינותן של עמדות החיוב לביצוע עסקאות בכרטיסי אשראי (points of sale) גדלה עם השנים, וב-2008 הגיע מספרן ל-99,793, גידול של 7% בממוצע לשנה בחמש השנים האחרונות; שנית, הסיכון של התשלום בהמחאה גבוה מסיכון התשלום בכרטיס אשראי, שבו נושאות בעיקר חברות כרטיסי האשראי ולא בתי העסק.

4. חיובים על פי הרשאה

התשלום באמצעות חיובים על פי הרשאה המשיך לגדול גם בשנת 2008: גדלו הן מספר החיובים והן סכומם. השווי הגבוה של ממוצע החיוב על פי הרשאה (כ-3,375 ש"ח בשנת 2008) וגידולו עשויים להעיד על מעבר משימוש בהמחאות לשימוש בחיובים על פי הרשאה.

² כולל את כל תנועות הסליקה לחשבונות העו"ש של הציבור.

³ מחושב לפי נתוני ההוצאה באמצעי התשלום החלופיים, המבטאים לא רק צריכה פרטית אלא גם הוצאה של עסקים.

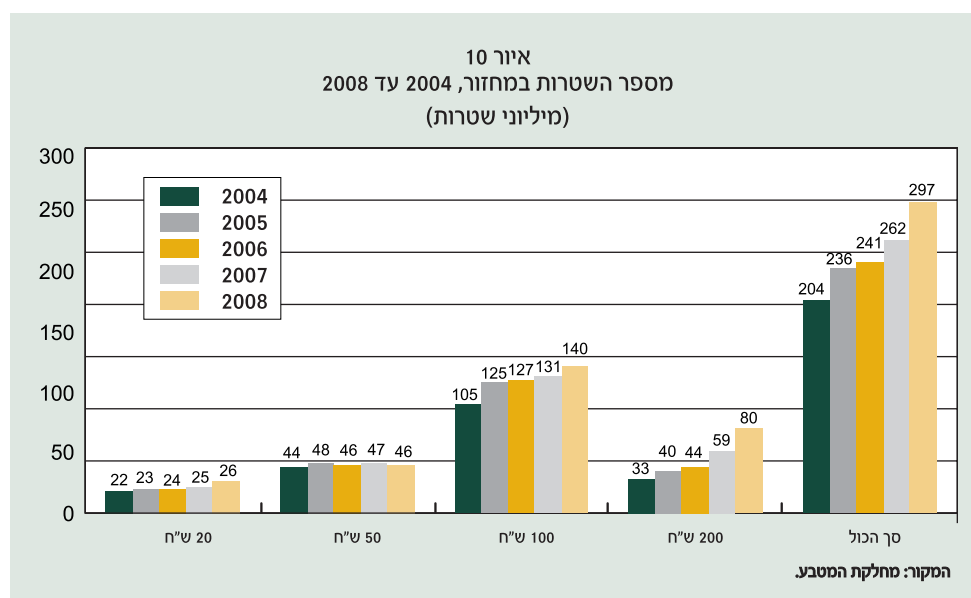
2. מחזור השטרות

(א) ערך השטרות במחזור ומספרם

ערך מחזור השטרות הסתכם השנה ב-33 מיליארדי ש"ח, לעומת 27.7 מיליארדים בשנה הקודמת, גידול של כ-19%. מספר השטרות במחזור עלה מ-262 מיליוני שטרות בשנה הקודמת ל-297 מיליונים השנה, גידול של 13%. הפער בשיעור הגידול בין ערך מחזור השטרות למספר השטרות במחזור מוסבר בעיקרו בגידול משמעותי (כ-37%) של מספר השטרות בני 200 ש"ח במחזור, על חשבון השטרות של 50 ש"ח (ירידה של 3%).

לוח 3: ערך מחזור השטרות לפי עריכים, 2004 עד 2008 (סופי שנים, מיליוני ש"ח)

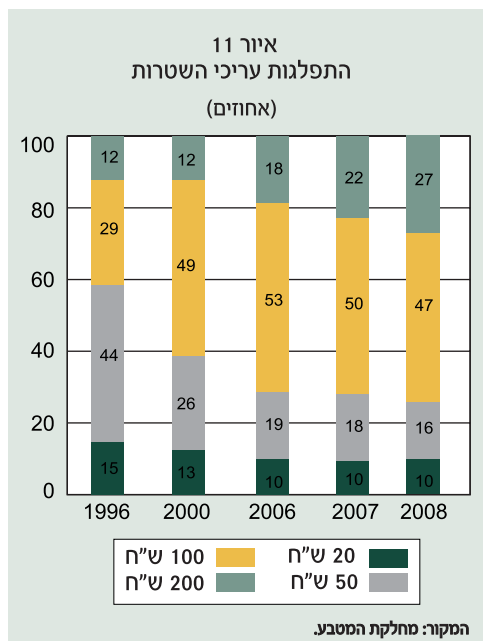
2008	2007	2006	2005	2004	
612	505	471	457	436	ש"ח 20
2,298	2,370	2,320	2,389	2,181	ש"ח 50
13,998	13,098	12,704	12,460	10,481	ש"ח 100
16,132	11,748	8,833	8,033	6,689	ש"ח 200
33,040	27,721	24,328	23,339	19,787	סך הכול

(ב) הרכב מחזור השטרות לפי עריכים

הרכב מחזור השטרות מושפע בעיקר מתמהיל השטרות המוצע לציבור במכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים, תמהיל שנקבע על ידי הבנקים. בשנת 2008 עמד שווי סך המשיכות מהמכשירים על 37% מסך שווי המשיכות של הציבור מהבנקים. (היתר נמשכו באמצעות הדלפקים בסניפים).

במחצית השנייה של שנת 2006 הוכנס העריך 200 ש"ח, לראשונה, לחלק מהמכשירים האוטומטיים של הבנקים. המשמעות של הכנסת ערכי שטרות גבוהים מבחינת מפעילי המכונות היא הקטנת עלויות השינוע והטיפול, ולכך הייתה השפעה מיידית על צריכת השטרות. חלק השטרות של 200 ש"ח במחזור גדל מתחילת שנת 2006 עד סוף שנת 2008 ב-10% והגיע ל-27%. הכנסת העריך 200 ₪ למכונות משפרת את השירות לציבור - בעיקר עתה, לנוכח הגידול הניכר של ערך משיכות המזומנים: כשסכומי

הכסף שבמכונות הם בשטרות בעלי ערכים גבוהים יותר, המכונות מתרונות לעיתים רחוקות יותר.

חלק השטרות של 50 ש"ח ו-100 ש"ח במחזור פחת מתחילת שנת 2006 עד סוף שנת 2008 ב-4.8% וב-5.8%, בהתאמה.

הגידול של חלק השטרות מהעריך 20 ש"ח במחזור - 0.7% - משקף את הקליטה הטובה של שטרות הפולימר במחזור. שטרות הפולימר, שהוכנסו למחזור באפריל 2008, מהווים כיום כ-72% מסך השטרות מהעריך 20 ש"ח במחזור.

ניתן לראות שינוי מגמה בהרכב הערכים במחזור השטרות: משקלותיהם של הערכים 50 ו-100 ש"ח הולכים ויורדים, ומשקל העריך 200 ש"ח, המוכנס בקצב גובר למכשירים האוטומטיים, הולך ועולה.

(ג) צריכת השטרות

בצריכת השטרות שני רכיבים: גידול המחזור - ההפרש בין המשיכות להפקדות, שהוא הביקוש; הבלאי - שטרות שאינם ראויים לשימוש חוזר ונגרסים בתהליך הספירה והמיון בבנק ישראל. צריכת השטרות בשנת 2008 הסתכמה ב-120.6 מיליוני שטרות.

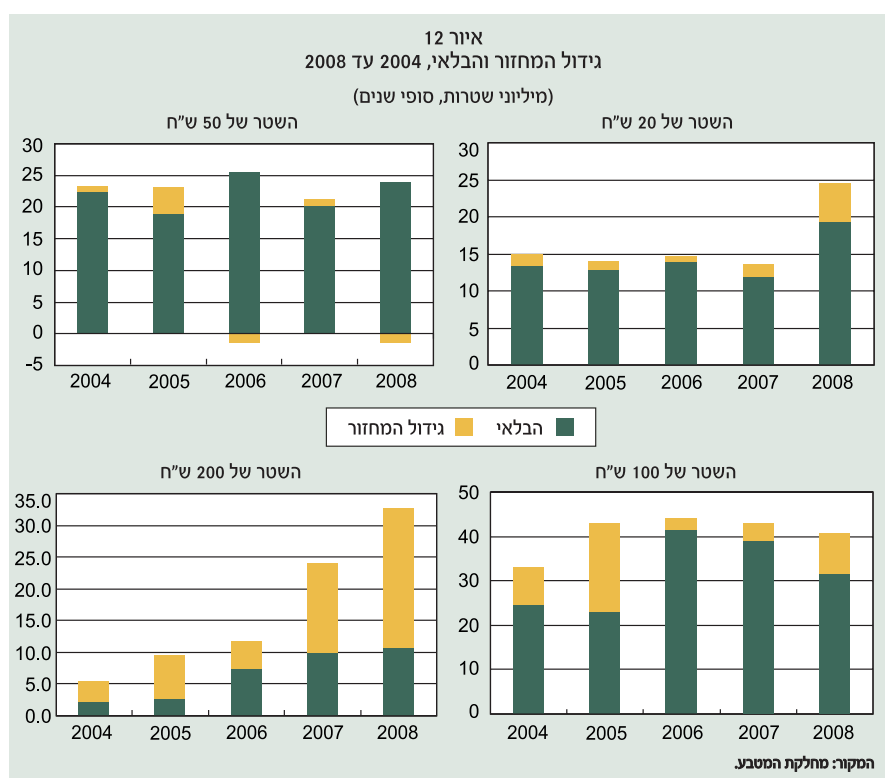
הביקוש: 75% מהגידול של צריכת השטרות בשנת 2008 מקורו בביקוש לשטרות במחזור. מחזור השטרות גדל בשנה הנסקרת ב-34.9 מיליוני שטרות, לעומת גידול של 21.1 בלבד בשנת 2007. עיקר הגידול של מספר השטרות במחזור היה גם השנה (21.9 מיליוני שטרות), כאמור, בעריך 200 ש"ח. גידול הביקוש לעריך 20 ש"ח (5.3 מיליוני שטרות לעומת 1.8 מיליונים בשנת 2007) נבע מהחלפת שטרות הנייר שבמחזור בשטרות מפולימר. מתוך אלה 1.8 מיליוני שטרות הנושאים את הכיתוב החגיגי "שישים שנה למדינת ישראל" יישארו ככל הנראה במחזור, מפני ערכם הנומיסמטי.

הבלאי: הבלאי הוא הרכיב העיקרי בצריכת השטרות, והוא הסתכם בשנת 2008 ב-71% מהצריכה, נמוך מאשר אשתקד (76%). הירידה של חלק הבלאי בסך הצריכה נובעת מגידול גבוה יותר של חלק הביקוש בצריכה. הגידול העיקרי היה בכמות הבלאי של שטרות הנייר מהעריך 20 ש"ח, עקב החלפתם בשטרות הפולימר. איכותם של שטרות הנייר של 20 ש"ח במחזור הייתה הנמוכה ביותר מבין ערכי השטרות - תוצאת ריבוי גלגוליו של השטר בשווקים, של היעדרו מהמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים ושל יחס מזלזל מצד הציבור כלפיו. החלפת הנייר בפולימר אמורה לשפר את עמידותם של השטרות, שאיכותם משופרת, ולהקטין בעתיד את הבלאי. יעילותו של שטר הפולימר ומידת שביעות הרצון ממנו בציבור תיבחן בשנים הקרובות.

על אף הירידה בכמות הבלאי מהעריך 100 ש"ח - תוצאת ירידה בהיקף הפקדותיו - חלקו בסך בלאי השטרות נשאר גם השנה הגבוה ביותר (37%), וכך גם חלקו בצריכה (34%).

לוח 4: צריכת השטרות, הבלאי וגידול המחזור, 2004 עד 2008 (מיליוני שטרות)

הערך	2004	2005	2006	2007	2008	
הערך	20 ש"ח	הבלאי	גידול המחזור	סך כל הצריכה		
	13.3	12.8	14.0	11.9	19.4	
	1.6	1.1	0.7	1.8	5.3	
	14.9	13.9	14.7	13.7	24.7	
הערך	50 ש"ח	הבלאי	גידול המחזור	סך כל הצריכה		
	22.5	19	25.6	20.2	24.0	
	0.8	4.2	-1.4	1.0	-1.4	
	23.3	23.2	24.2	21.2	22.6	
הערך	100 ש"ח	הבלאי	גידול המחזור	סך כל הצריכה		
	24.6	23	41.5	39.1	31.6	
	8.6	19.9	2.5	4.0	9.0	
	33.2	42.9	44.0	43.1	40.6	
הערך	200 ש"ח	הבלאי	גידול המחזור	סך כל הצריכה		
	2.2	2.8	7.4	9.9	10.8	
	3.3	6.8	4.3	14.3	21.9	
	5.5	9.6	11.7	24.2	32.7	
סה"כ	הבלאי	גידול המחזור	סך כל הצריכה			
	62.6	57.6	88.5	81.1	85.7	
	14.3	32.0	6.1	21.1	34.9	
	76.9	89.6	94.6	102.2	120.6	

(ד) ההפקדות והמשיכות של שטרות מבנק ישראל

הפקדות השטרות בבנק ישראל הסתכמו בשנת 2008 ב-175 מיליוני שטרות, לעומת משיכות בסך 210 מיליונים. השנה גדל היקף ההפקדות והמשיכות של השטרות מהעריך 200 ש"ח על חשבון היקפם של השטרות מהעריכים 50 ש"ח (גידול נמוך) ו-100 ש"ח (ירידה), שהצטמצם. את גידול השימוש בשטר של 200 ש"ח ניתן לייחס, כאמור, להכנסתו למכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים ולגידול שווי המשיכה הממוצעת מדלפקי קופות הבנקים ומהמכשירים האוטומטיים למשיכת מזומנים.

את גידול היקף המשיכות וההפקדות של השטרות מהעריך 20 ש"ח ניתן לייחס, כאמור, להחלפת השטרות מנייר בשטרות מפולימר. (22 מיליונים מסך 28 מיליוני השטרות שנמשכו הם שטרות מפולימר.)

במטרה להקטין את העלויות של שינוע המזומנים לבנק ישראל (בעקבות העתקת משכנו של סניף מחלקת המטבע מתל אביב לירושלים בשנת 2005), יועלה בשנים האחרונות שיטת העבודה של הבנקים מול בנק ישראל, לרבות שדרוג המכונות, וכך הוארכה שהותם של השטרות במחזור, וקטן היקף שינועם לבנק ישראל.

שהותם של השטרות מנייר מהעריך 20 ש"ח במחזור התקצרה בשנת 2008, זאת, כאמור, בעקבות החלפתם של שטרות הנייר בפולימר.

לוח 5: ההפקדות והמשיכות של השטרות בבנק ישראל לפי עריכים, 2004 עד 2008 (מיליוני שטרות)

	המשיכות					ההפקדות				
	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
20 ש"ח	28	18	19	20	20	22	16	17	19	19
50 ש"ח	46	45	52	53	59	48	44	110	49	58
100 ש"ח	87	92	112	100	93	78	89	53	80	84
200 ש"ח	49	38	21	19	17	27	23	18	12	14
סך הכול	210	193	204	192	189	175	172	198	160	175

לוח 6: מספר הפעמים הממוצע בשנה ששטר חזר לבנק ישראל, 2003 עד 2008

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2003	1.1	1.6	1.0	0.5
2004	1.0	1.4	0.8	0.4
2005	0.9	1.1	0.7	0.3
2006	0.9	1.2	0.9	0.4
2007	0.7	1.0	0.7	0.4
2008	0.8	1.0	0.6	0.4

לוח 7: מספר החדשים ששטר שווה במחזור טרם הפקדתו בבנק ישראל, 2003 עד 2008

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2003	10.8	7.4	11.8	22
2004	12.1	8.7	14.7	28.7
2005	13.1	10.6	17.3	35.5
2006	13.7	10.4	14	29.2
2007	16.2	12.6	17.3	27.1
2008	14.4	12.1	20.6	31.0

(ה) שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים (סדרה א')

מחזור השטרות מכיל גם שטרות מהסדרה הישנה של השקלים החדשים, שהילכו במחזור החל משנת 1985 והוחלפו במהלך שנת 1999. שטרות אלו אינם עוד הילך חוקי במחזור, אך עד סוף שנת 2010 ניתן להחליפם בבנק ישראל בשטרות מהסדרה הנוכחית.

היחס בין שווי של עריך לבין מספר השטרות מאותו עריך במחזור הוא יחס הפוך: ככל שערכו של שטר גבוה יותר, מספר השטרות מאותו עריך במחזור קטן יותר. מכאן שככל שהשווי הכספי של השטר מהסדרה הישנה גדול יותר, הציבור מקפיד יותר להחליף אותו בבנק ישראל, כדי להימנע מנזק כספי. סך השווי הכספי של שטרות מהסדרה הישנה הנמצאים עדיין בידי הציבור עמד בשנת 2008 על 190 מיליוני ש"ח, ומשקלם בסך המחזור היה 0.55%. תחזית השווי הכספי של שטרות אלו לשנת 2010 היא 178 מיליוני ש"ח.

בעידן של אינפלציה נמוכה כדאי לציבור לבדוק אם ברשותו שטרות כאלה, שכן לאחר שנת 2010 לא תתאפשר החלפתם, והם יאבדו את ערכם.

עד 31.12.2010 ניתן להחזיר לבנק ישראל שטרות מהסדרה הקודמת של השקלים החדשים, שהילכה במחזור בשנים 1985 עד 1999, ולקבל תמורתם שטרות מהסדרה החדשה. לא ניתן להחליף שטרות שהילכו במחזור לפני שנת 1985 (שקלים ולירות).

לוח 8: מספר השטרות במחזור מהסדרה הישנה של השקלים החדשים, 2001 עד 2008 (מיליונים)

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2001	1.9	1.9	0.9	0.5
2002	1.9	1.7	0.7	0.3
2003	1.9	1.6	0.7	0.3
2004	1.8	1.5	0.6	0.2
2005	1.8	1.5	0.6	0.2
2006	1.8	1.4	0.6	0.2
2007	1.8	1.4	0.5	0.2
2008	1.8	1.4	0.5	0.2
תחזית לשנת 2010	1.8	1.3	0.5	0.1

לוח 9: השווי הכספי של השטרות מהסדרה הישנה, 2001 עד 2008 (מיליוני ש"ח)

השנה	20 ש"ח	50 ש"ח	100 ש"ח	200 ש"ח
2001	39	97	86	103
2002	38	85	73	69
2003	37	79	65	53
2004	37	75	61	45
2005	37	73	58	40
2006	36	71	55	37
2007	36	70	54	35
2008	36	68	53	33
תחזית לשנת 2010	36	65	49	28

3. מחזור המעות

(א) ערך המעות שבמחזור ומספרן

שיעור ערך המעות בסך המחזור עמד בשנה הנסקרת, כאמור, על 4.4% בשנת 2008 נמשך הגידול המתון של מחזור המעות, שאפיין גם את שנת 2007. שיעור הגידול של ערך מחזור המעות ב-2008 לעומת 2007 עמד על 6.2% בלבד, ושיעור הגידול של מספר המעות במחזור ב-2008 לעומת 2007 היה 4.7%, שיעורים נמוכים מאשר בשנים 2004 עד 2006 (ממוצע של 8.2%-ו-6.8%, בהתאמה). ערכו של מחזור המעות הסתכם בסוף השנה ב-1,287 מיליוני ש"ח, ומספר המעות במחזור - ב-1,693 מיליונים.

יותר ממחצית (52%) ממספר המעות שבמחזור הן מעות של 10 אג'. אלה משמשות בעיקר לתשלום בתחבורה הציבורית העירונית. העריך 1 ש"ח, שמרבים להשתמש בו במדחנים ובמכונות הממכר, היווה ב-2008 22% מכלל המחזור, ושני עריכים אלו יחד היוו 74% מכלל המחזור. עריכי המעות הגבוהים, 5 ש"ח ו-10 ש"ח, נמצאים פחות בשימוש, וחלקם במחזור קטן - כ-3% כל אחד.

הממוצע המשוקלל של שווי המעה במחזור הוא 0.76 ש"ח, וזאת מפני משקלו הרב של העריך 10 אג' במחזור. הממוצע המשוקלל גדל מעט בשנים האחרונות, בעקבות עלייה מסוימת בחלקם של עריכי המעות הגבוהים. (הממוצע המשוקלל בשנת 2002 היה 0.71 אגורות בלבד.)

ב-1.1.2008, מועד ביטולה של המעה 5 אגורות כהילך חוקי, נותרו במחזור בעריך זה 216 מיליוני מעות, בשווי של כ-11 מיליון ש"ח. חלקן של מעות אלה במספר המעות שבמחזור עמד על 12%, עיקרו אובדנים. על פי צו של בנק ישראל (ביטול שטרי כסף ומעות), התשס"ח-2008, יכול הציבור להחליף את המעות מהעריך 5 אג' עד סוף שנת 2010 ולקבל תמורתם מעות ושטרות בעריכים גבוהים יותר. במהלך שנת 2008 הופקדו בבנק ישראל 10.5 מיליוני מעות של 5 אג'.

ב-9.12.2007 הונפקו לראשונה מעות של 2 ש"ח. מחזור המעות מהעריך 2 ש"ח עמד בסוף שנת 2008 על 23 מיליונים, שהם 1.3% מסך המעות במחזור ו-3.5% מסך שוויין. כתוצאה מהנפקת המעה של 2 ש"ח למחזור פחת גידולו של הביקוש למעות של 1 ש"ח (גידול של 0.1% במספר המעות במחזור בשנת 2008 לעומת 7.1% בשנת 2007), ופחת הביקוש למעות של 5 ש"ח (גידול של 5.2% במספר המעות במחזור לעומת 8% בשנת 2007). הדבר מביא לחיסכון בעלויות ההנפקה ומייעל את התשלומים במעות.

לוח 10: ערך המעות שבמחזור לפי עריכים, 2004 עד 2008 (מיליוני ש"ח)

	2008	2007	2006	2005	2004	
5 אג'	10	11	10	10	9	
10 אג'	88	82	78	72	68	
1/2 ש"ח	59	56	53	50	47	
1 ש"ח	369	368	344	318	295	
2 ש"ח	45	7	-	-	-	
5 ש"ח	265	258	245	225	212	
10 ש"ח	452	429	398	362	329	
סך הכול	1,287	1,212	1,128	1,038	960	

לוח 11: מספר המעות שבמחזור לפי עריכים, 2004 עד 2008 (מיליוני מעות)

	2008	2007	2006	2005	2004	
5 אג'	206	216	209	199	190	
10 אג'	880	821	775	724	677	
1/2 ש"ח	117	112	107	100	94	
1 ש"ח	369	368	344	318	295	
2 ש"ח	23	4	-	-	-	
5 ש"ח	53	52	49	45	42	
10 ש"ח	45	43	40	36	33	
סך הכול	1,693	1,616	1,523	1,423	1,330	

(ב) צריכת המעות

בשנת 2008 הצטמצמה צריכת המעות, שהיא גידול מספרן של המעות שבמחזור, למעט העריכים 10 אג' ו-2 ש"ח, שהונפק לראשונה בדצמבר 2007 - בסך הכול ירידה של 5.4%.

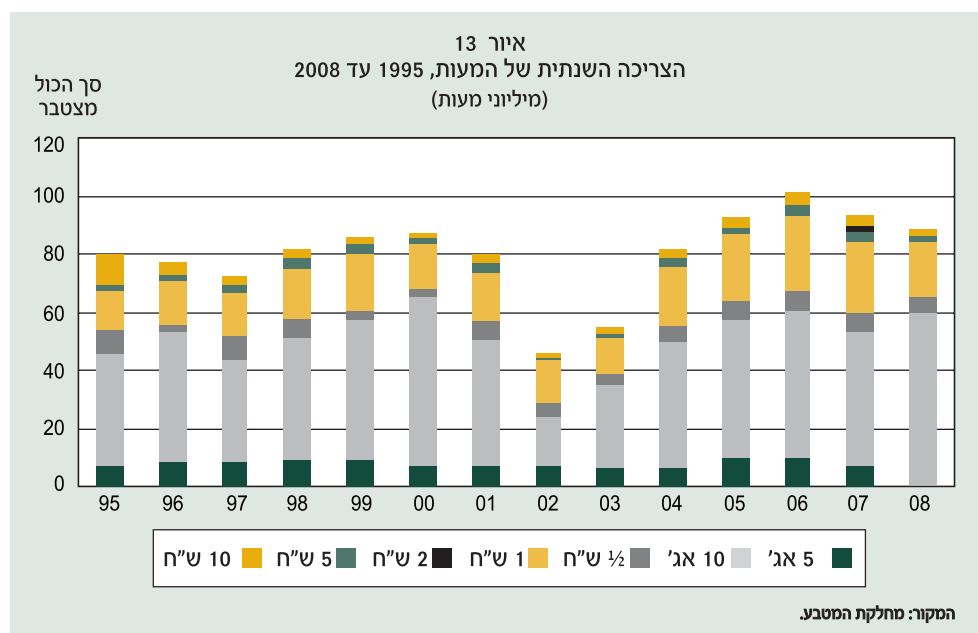
גידול הצריכה של המעה בעריך 10 אג' מוסבר בשינוי מחיר הנסיעה בתחבורה הציבורית. לאחר שלוש וחצי שנים שבהן תעריך זה לא עודכן, הוא שונה בינואר 2008 וביוני 2008. בעקבות השינוי גדל מספר המעות של 10 אג' הנדרש לביצוע עסקה יעילה במינימום מטבעות. חלקה של צריכת מעה זו עמד על 67% מסך צריכת המעות בשנת 2008.

הצריכה של המעה מהעריך 2 ש"ח היוותה 22% מסך הצריכה של המעות בשנת 2008 - תוצאת פעילות החדרתה למחזור.

חלק לא מבוטל מצריכת המעות הוא מעות שהולכות לאיבוד, ומכאן שהצריכה בפועל קטנה מזו הרשומה. האובדנים הם תופעה טבעית הקיימת בכל המדינות; הם נובעים משימוש שוטף במעות כאמצעי תשלום בעל ערך נמוך, והיקפם עומד ביחס הפוך לשווי המעה.

לוח 12: הגידול המחזור, 2004 עד 2008 (מיליוני מעות)

2008	2007	2006	2005	2004	
-10.0	7.4	9.5	9.5	6.4	5 אג'
58.7	46.1	50.7	47.7	43.3	10 אג'
4.8	5.9	6.7	5.9	5.2	1/2 ש"ח
0.3	24.6	26.0	23.1	20.7	1 ש"ח
19.0	3.6	0.0	0.0	0.0	2 ש"ח
1.4	2.5	4.0	2.7	2.6	5 ש"ח
2.2	3.2	3.5	3.3	2.9	10 ש"ח
76.4	93.1	100.5	92.3	81.1	סך הכול

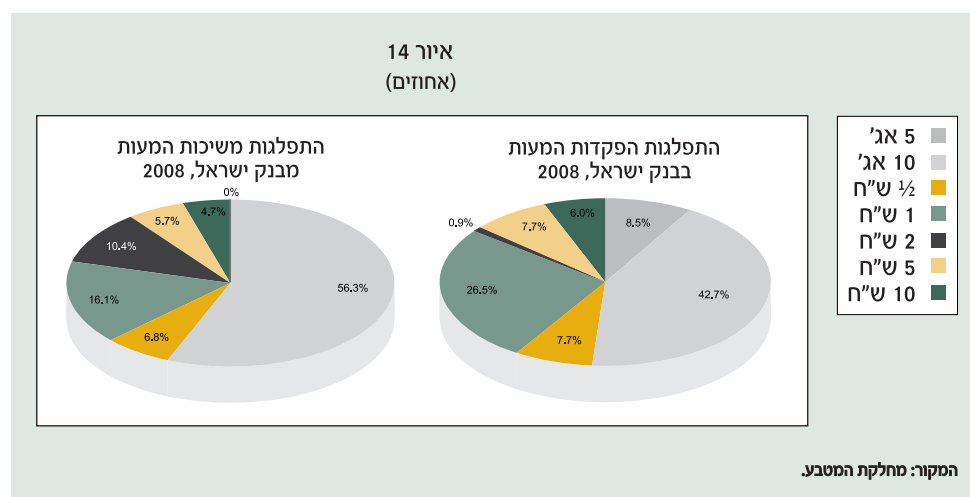
(ג) ההפקדות והמשיכות של מעות מבנק ישראל

בשנת 2008 הופקדו בבנק ישראל 116 מיליוני מעות, ונמשכו ממנו 193 מיליונים. ההפרש בין המשיכות להפקדות הוא גידול המחזור. העריכים הדומיננטיים בהפקדות ובמשיכות הם 1 ש"ח ו-10 אג'.

69% מסך המעות שהופקדו מקורן בהפקדות הבנקים. היתר מקורו בהפקדות של אזרחים, בעיקר של גופים גדולים המבצעים פעולות צריפה מול בנק ישראל. רק 19% מסך המעות שנמשכו מקורן בפריטות של אזרחים.

לוח 13: ההפקדות והמשיכות של מעות בבנק ישראל לפי עריכים, 2004 עד 2008 (מיליוני מעות)

הערך	המשיכות					ההפקדות				
	2008	2007	2006	2005	2004	2008	2007	2006	2005	2004
5 אג'	0	13	14	13	11	10	5	5	4	4
10 אג'	108	97	101	93	91	50	51	50	46	47
חצי ש"ח	13	16	16	16	15	9	10	9	10	10
1 ש"ח	31	60	60	61	63	31	35	34	37	42
2 ש"ח	20	4	0	0	0	1	0	0	0	0
5 ש"ח	11	13	13	13	13	9	10	9	10	11
10 ש"ח	9	10	11	11	12	7	6	7	7	9
סך הכול	193	212	215	207	205	116	119	115	114	124

ד. השינויים בשטרות ובמעות במחזור

1. שטרות למחזור

בשנת 2008 הונפקו למחזור שטרות מעריך 20 ש"ח העשויים מפולימר. לפירוט ראו תיבה 4. בשאר המאפיינים של השטרות לא חלו שינויים.

2. מטבעות למחזור

ב-2008.1.1 בוטל העריך 5 אג' כהילך חוקי בישראל. לא חלו שינויים בעריכים ובמאפיינים האחרים של המטבעות.

תיבה 4: שטרות פולימר בערך של 20 ש"ח

ב-13 באפריל 2008 הנפיק בנק ישראל למחזור שטר של 20 ש"ח מפולימר (פוליפרופילן דו-צירי (BOPP), חומר השייך למשפחת הפולימרים הפלסטיים).

איכותם של השטרות בערך 20 ש"ח מנייר, שהילכו במחזור, הייתה ירודה מאוד, כתוצאה מריבוי גלגוליו של שטר זה בשווקים. ייצור השטרות מפולימר - חומר מעין-פלסטי - ישפר את עמידותם ויאריך את חייהם. לנוכח יתרונותיו של הפולימר, השימוש בו בעולם הולך ורב, וכיום 26 מדינות - ביניהן אוסטרליה, הונג-קונג, ניו-זילנד וסינגפור - מנפיקות שטרות מפולימר. ישראל היא המדינה ה-27 המנפיקה שטרות מפולימר.

עלות הייצור של שטר מפולימר אמנם גבוהה מזו של שטר מנייר, אך כיוון שחיי השטר מפולימר צפויים להיות ארוכים יותר, ההפרש בעלות הייצור זניח.

השטרות המשודרגים מהלכים במחזור במקביל לשטרות מנייר. חלקם של השטרות מפולימר בסך מחזור השטרות מהערך 20 ש"ח עמד בסוף שנת 2008 על כ-72%.

לרגל חגיגות השישים למדינת ישראל הופצה לציבור - נוסף על השטרות הרגילים - כמות מוגבלת של 1,800,000 שטרות מפולימר הנושאים את הכיתוב "שישים שנה למדינת ישראל".

הפצת שטרות אלו לציבור החלה גם היא ב-13.4.2008, וזאת רק באמצעות מכשירים אוטומטיים למשיכת מזומנים המספקים שטרות של 20 ש"ח. שוויו הנומינלי של שטר 20 ש"ח מיוחד זהה לשוויו של שטר רגיל, אף כי ייתכן שהציבור יקנה לו ערך נומיסמטי.

עיצובם של השטרות מפולימר זהה לעיצוב השטרות מנייר, פרט לשינויים קלים, מתחייבים, בסימני הביטחון; הבולט שבהם הוא חלון שקוף, המאפיין שטרות מפולימר ומשמש סימן ביטחון קל לזיהוי בידי הציבור. על גבי החלון השקוף בשטרות החדשים צרוב המספר "20".

סימן ביטחון נוסף בשטר הפולימר הוא השתקפות, ובה דיוקן קטן. ההשתקפות אינה סימן מים; היא מיוצרת בטכניקה אחרת. היא עמידה יותר מסימן המים בפני שחיקה, ועל כן תשמש את הציבור לכל אורך חייו של השטר.

תיבה 5: שינויים בסולם המטבע

1. הוספת מעה חדשה - 2 ש"ח

ביום ראשון, כ"ט בכסלו התשס"ח, 9/12/07, הוסיף בנק ישראל למחזור מטבע של 2 שקלים חדשים. בסוף שנת 2008 עמד מחזור המעות מהעריך 2 ש"ח על 22.7 מיליוני מעות, שהם 4% מסך שווי המעות במחזור.

הנפקת המטבע החדש צפויה להביא לחיסכון בהוצאות ההנפקה ולייעול ביצועם של התשלומים בעסקאות, בהקטינה את מספר המטבעות המעורבים בעסקה. בסקר דעת קהל שנערך בקרב מדגם מייצג של הציבור ושל עוסקים במזומן (קופאים בבנקים, זבנים, נהגי מוניות ועוד) צידדו רוב המשיבים בהנפקת המטבע החדש.

בקביעת תכונות המטבע הושם דגש בקלות הזיהוי, נוחות לנשיאה ולשימוש, חיסכון בהוצאות ההנפקה והשתלבות בסולם העריכים של המטבעות - בין 1 שקלים חדשים ל-5 שקלים חדשים.

המטבע עוצב בידי האומן רובן נוטלס.

בצד הנושא של המטבע נסמך עיצובו - כמו ברוב המטבעות שבמחזור - על דגם ממטבע יהודי עתיק. המטבע הוא של יהוחנן הורקנוס א' (שנת 127 לפנה"ס עד שנת 104 לפנה"ס), והדגם הוא צמד קרני שפע וביניהן רימון, הסמל הבולט ביותר על מטבעות החשמונאים. קרני השפע מעוטרת בסרטים, ובתוכן פירות ושיבולים. הרימון שבין הקרניים מסמל אף הוא שפע ופוריות. המחצית העליונה של היקף המטבע מעוטרת ב"פנינים", ובמרכז העיטור - סמל המדינה.

בצד הערך של המטבע מופיעות המילים "2 שקלים חדשים" בעברית, בערבית ובאנגלית, המילה "ישראל" בעברית, בערבית ובאנגלית, עיטור ה"פנינים" ושנת ההנפקה העברית - התשס"ח. המטבע עשוי מפלדה ומצופה בניקל.

צבע המטבע דמוי כסף, כצבע המטבעות 1 שקל חדש ו-5 שקלים חדשים, קוטרו 21.6 מ"מ, משקלו 5.7 גרם, ועוביו 2.3 מ"מ. כדי להקל על כבדי ראייה לזהות את המטבע, נחרצו על שוליו חריצים בארבעה מקומות (לפי דימוי של שעון - מעל השעות 12, 3, 6 ו-9).

2. ביטול העריך 5 אגורות כהילך חוקי

בשנים האחרונות בחנה מחלקת המטבע את המשך כדאיות הנפקתו של מטבע 5 אג' למחזור לעומת ביטולו כהילך חוקי, וזאת במטרה לייעל את ייצור המעות ואת מבנה סולם העריכים.

המטבע של 5 אג' הונפק למחזור מאז 1985, ועלות ייצורו הגיעה לפי שלושה משווי: כ-16 אג' למטבע אחד; זאת, בין היתר, עקב התייקרות המתכות, תוצאת מחסור בחומרי הגלם בעולם.

מסקר שערכה מחלקת המטבע בשנת 2007 עולה שכ-80% מהציבור תומכים בביטול המטבע.

לנוכח התפתחויות אלו בוטל, ב-1.1.2008, העריך 5 אג' כהילך חוקי בישראל, וזאת על פי צו של בנק ישראל (ביטול שטרי כסף ומעות), התשס"ח-2008, שחתם עליו נגיד הבנק, באישור הממשלה וועדת הכספים של הכנסת, כפי שמחייב חוק בנק ישראל.

הצו חל על עסקאות במזומן בלבד; הוא אינו מבטל את 5 האגורות מבחינה חישובית ורישומית. מחירים של מוצרים ושירותים ממשיכים להיות נקובים בסכומים של 5 אגורות, וכמוהם רישומים בצ'קים, כרטיסי אשראי, חשבונות בנק וכד'. עיגול הסכומים נעשה רק בעת הסיכום לתשלום במזומן.

כללי העיגול הם: סכומים המסתיימים ב-1 אג', ב-2 אג', ב-3 אג' וב-4 אג' מעוגלים כלפי מטה, ל-10 האגורות הקרובות; לדוגמה: תשלום סופי במזומן של 17.24 ש"ח מעוגל ל-17.20 ש"ח. סכומים הנקובים ב-5 אג', 6 אג', 7 אג', 8 אג' ו-9 אג' מעוגלים כלפי מעלה ל-10 האגורות הקרובות; לדוגמה: תשלום סופי במזומן של 17.27 ש"ח מעוגל ל-17.30 ש"ח.

כן נקבע בצו כי הציבור יכול להחליף מטבעות בעריך 5 אג' עד 31.12.2010 ולקבל תמורתם מטבעות ושטרות בעריכים גבוהים יותר.

ה. זיוף שטרות ומעות

1. פעולות למניעת זיופים ואיתור כסף מזויף

כבכל מדינה, גם בישראל נעשים ניסיונות לזיוף מטבע.

שיעור השטרות המזויפים שנתגלו בבנקים המסחריים ובבנק ישראל נמוך יחסית. שיעורם מסך השטרות שבמחזור עמד בשנת 2008 על 0.001% - ללא שינוי ביחס לאשתקד ונמוך מאשר בגוש האירו (0.005%). שיעור הזיופים במעות עמד בשנת 2008 על 0.001% מסך המעות שבמחזור, ללא שינוי ביחס לאשתקד.

מרבית הזיופים בשנת 2008 נתגלו בשטרות של 100 ש"ח ו-200 ש"ח ובמעות של 5 ש"ח ו-10 ש"ח. הזיופים מתגלים בבנק ישראל בתהליך הספירה והמיון של השטרות והמטבעות המופקדים בו על ידי הבנקים ועל ידי יחידים. גם הבנקים המסחריים מגלים שטרות מזויפים שהציבור מפקיד אצלם. כל כסף מזויף מועבר על פי חוק לטיפול של משטרת ישראל, שהיא האמונה על המאבק בזיופים. עובד מדינה, עובד בנק ישראל או עובד בנק מסחרי המקבל שטר או מטבע שיש לו יסוד סביר להניח כי הוא מזויף חייב - על פי חוק העונשין, התשל"ז-1977 (פרק י"ב, סעיף 484) - למסור אותו מייד למשטרה לשם חקירה. (לכידת העבריינים המזייפים ומפיצים כסף מזויף היא מתפקידי המשטרה על פי חוק). בנק ישראל תורם את חלקו למלחמה בזיופים בעיקר על ידי פעולות מנע שנועדו לצמצם את תופעת הזיופים:

- סימני ביטחון: מחלקת המטבע פועלת לשדרוגם של סימני הביטחון בשטרות. סימנים אלו נבחרים בהתחשב בכמה גורמים: רמת הקושי לזייף, נוחות הזיהוי על ידי הציבור הרחב, עלות ההנפקה, אורך חיי הסימן והשפעתו על אורך חיי השטר והיכולת של מנגנוני מכונות הממכר ופריטת השטרות לזהות את השטר ללא הפרעות.
- בשטרות משולבים סימני ביטחון משלושה סוגים: סימני ביטחון לציבור, סימני ביטחון לקופאים, הניתנים לזיהוי באמצעות מכשור מתאים, וסימני ביטחון למכונות המיון והספירה, אשר בשימוש בבנקים ובבנק ישראל.
- הגברת מודעות הציבור: המחלקה פועלת להגברת מודעות הציבור לזיופים כחלק מהמאבק בהם, שכן לציבור תפקיד חשוב במניעת הפצתו של הכסף המזויף.

כדי להגביר את מודעות הציבור לקיומם של שטרות מזויפים ולמנוע את הפצתם, מפרסם בנק ישראל עלונים המתארים את הסימנים העיקריים שבאמצעותם ניתן לזהות שטר מזויף. ניתן לקבל עלונים אלו באמצעות פנייה למחלקת המטבע. מידע על סימני הביטחון ניתן גם באתר האינטרנט של בנק ישראל בכתובת www.bankisrael.org.il

על הציבור להיות ער לתופעה, שכן שטר מזויף אינו מוחלף, וההפסד - כולו של המחזיק בשטר. על כן הציבור נדרש לבדוק את השטרות והמעות המגיעים לידיו על פי סימני הביטחון. במקרה של חשד לזיוף יש למסור את השטר למשטרה או לבנק ישראל, לשם העברתו למשטרה.

2. סימנים לזיהוי שטר מזויף

1 שני משולשים משני צידי השטר מתלכדים למגן דוד מדויק, בהצגת השטר מול האור. בשטר מזויף נראים אי דיוקים.

2 דיוקן מדויק של הדמות משתקף בהצגת השטר מול האור, ולידו עיגול זעיר והאות הראשונה של בעל הדיוקן. בשטר מזויף אין השתקפות, או שהיא משובשת.

3 משולש המורכב מ-10 מרובעים המשנים את צבעם כשמענענים השטר. בשטר מזויף המרובעים אינם משנים צבע.

4 בהצגת השטר בוויית שונות מבחינים בספרות גדולות המציינות את ערך השטר בדיו שקוף, שמתגלה ונעלם חליפות. בשטר מזויף הספרות אינן נעלמות.

חוט מתכת

ס י מ נ י ב י ט ח ו נ א ל ו ק י י מ י ס ב כ ל ה ש ט ר ו ת

תיבה 6: הנחיות מחלקת המטבע בדבר שימוש בתצלומי שטרות או בתואמי שטרות

1. הגדרות

- (א) ההנחיות המפורטות להלן נועדו למנוע הטעיה של הציבור, לשמור על כבוד המטבע ולהגן על זכויות היוצרים של בנק ישראל.
- (ב) שטר, לעניין הנחיות אלה, משמעו שטר כסף שהיה או שהוא הילך חוקי בישראל.
- (ג) תצלום של שטר לעניין הנחיות אלה משמעו רפרודוקציה של שטר או חיקוי שלו בצילום, בהדפסה או בכל אמצעי אחר.

(ד) תואם שטר כסף, לעניין הנחיות אלה, משמעו פריט הדומה לשטר כסף בעיצובו - למשל בהצגת דמות באופן דומה למקובל בשטר כסף או בציון "השווי הכספי" (לדוגמה: "10 שקלים חדשים").

(ה) נוסף על האמור לעיל ולהלן, אין לעשות כל מעשה שעלול לגרום לביזוי שטר, על ידי שימוש בתצלום של השטר או בכל דרך אחרת.

2. הנחיות ואיסורים

(א) הפצת תצלום של שטר בתור קופון, תלוש הנחה וכיוצא באלה - אסורה.

(ב) מותר להפיץ קופון, תלוש הנחה וכיוצא באלה שהוא תואם שטר כסף, בתנאי שמידות הקופון או התלוש (האורך והרוחב) גדולות או קטנות ממידות שטר כסף ב-30 אחוזים לפחות.

(ג) מותר להשתמש בתצלום שטר כחלק מעיצוב או כחלק מפרסומת, ובלבד שמתקיימים כל התנאים הבאים:

(1) המידות של תצלום השטר (האורך והרוחב) יהיו גדולות או קטנות ב-30 אחוזים לפחות ממידות שטר כסף אמיתי.

(2) אין לצלם או להדפיס שטר בתצלום אחד דו-צדדי.

(3) אין לשנות אלמנטים בעיצוב שטר, ואין להוסיף לצילום אלמנטים, למעט טקסט למטרות פרסומת, קריקטורה או כיו"ב.

(4) תצלום של שטר יכול להיות בשחור-לבן או בצבעים, אולם בתצלום צבעוני על הצבעים להיות זהים לצבעי השטר המקורי.

(ד) מותר להציג תצלום של שטר בקטלוג, ספר, עבודת מחקר וכד', בתנאי שיצוין בהם כי זכויות היוצרים שמורות לבנק ישראל, ותוך קיום כל התנאים המפורטים בסעיף 2 (ג). (זאת בשינוי אחד - בסעיף ג' (3) יש להשמיט את הסייג "למעט טקסט למטרות פרסומת, קריקטורה או כיו"ב").

חיבה 7: תקנות לגבי מטבע פגום

ניתן להחליף מטבע פגום, ללא עמלה, בקופות בנק ישראל בירושלים ברח' קפלן 2 בימים א'-ה' בשעות 08:30-13:30, או לשלוח אותו בדואר רשום לבנק ישראל, מחלקת המטבע, מדור הקופות, ת"ד 780, ירושלים 91007.

לבירורים בדבר החלפת מטבע פגום ניתן לפנות למדור הקופות במחלקת המטבע בטלפון 02-6552846/7.

**תקנות בנק ישראל (החלפה או הוצאה מן המחזור של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד),
תשט"ו-1955**

בתוקף סמכותה לפי סעיף 43 לחוק בנק ישראל, תשי"ד-1954, ולפי הצעת הנגיד, מתקינה הממשלה תקנות אלה:

1. מטבע שנפגם והוא שלם בגודלו, וערכו הנקוב ניתן לזיהוי — יחליפנו הבנק.
2. מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק למעלה מחציו, בין בחתיכה אחת ובין במספר חתיכות, יחליפנו הבנק במטבע אחר שערכו הנקוב הוא כשל המטבע שנפגם כאמור, ובלבד שהוכח, להנחת דעתו של הבנק, שהחתיכות שהומצאו הן חלקים מאותו מטבע.
3. (א) מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק חציו, בחתיכה אחת או במספר חתיכות, יחליפנו הבנק, כתום שנה מיום שהומצא לו כאמור, במטבע אחר שערכו הנקוב הוא כשל המטבע שנפגם, אם הוכח, להנחת דעתו של הבנק, כי החתיכות שהומצאו הן חלקים מאותו מטבע, ואם חציו השני של המטבע לא הומצא לבנק תוך השנה האמורה.
- (ב) לא יחליף הבנק חצי מטבע שהובא לפניו לאחר שהומצא לו חציו האחר.
4. מטבע שנפגם אגב שימוש והומצא לבנק פחות מחציו, יהיה הבנק רשאי לתפוס את המטבע כאמור ולהוציאו מן המחזור.
5. מטבע שנשמד בתאונה, רשאי הבנק להחליפו במטבע אחר אם הוכח, להנחת דעתו, שהמטבע נשמד בתאונה ואם שרידי המטבע שהוגשו מראים, להנחת דעתו, שיתרת המטבע נשמדה כליל.
6. המבקש להחליף מטבע לפי תקנות אלה יגיש לבנק בקשה לפי הטופס שבתוספת ויצרף את המטבע הפגום.
7. תחילתן של תקנות אלה היא מיום י"א בניסן תשט"ו (3 באפריל 1955).
8. לתקנות אלה ייקרא "תקנות בנק ישראל (החלפה או הוצאה מן המחזור של מטבע שנפגם אגב שימוש או שנשמד), תשט"ו-1955".

תיבה 8: השחתת מטבע

מי שביודעין מטשטש, קורע, חותך או מקלקל בדרך אחרת שטר מטבע שהוא הילך חוקי בישראל, דינו מאסר שלוש חודשים (חוק העונשין התשל"ז-1977 פרק י"ב, סעיף 466). המטשטש צורת מעה על ידי הטבעת שם או מילה, או מתוך מטבע במזיד, דינו מאסר שנה אחת (חוק העונשין התשל"ז-1977 פרק י"ב, סעיף 480).

ו. הנפקת מטבעות זיכרון, מטבעות ושטרות מיוחדים

מטבעות הזיכרון משווקים לציבור על ידי החברה הישראלית למדליות ולמטבעות זיכרון בע"מ - לשעבר החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ - אשר הופרטה בשנת 2008 ועברה לבעלות חברת גר.א.ס. לחברה תוכנית פיתוח ושיווק לשם הגברת מודעות הציבור בעולם בנושאי מטבעות בעלי אופי לאומי הקשורים קשר הדוק ליהדות ולהשגיי המדינה.

במהלך שנת 2008 הונפקו ארבעה מטבעות זיכרון, ארבע מהדורות זהב זעירות וסט אחד של מטבעות מיוחדים.

1. מטבעות זיכרון

(א) מטבע יום העצמאות, התשס"ח 2008 - "שישים שנה למדינת ישראל"

מטבע הזיכרון ליום העצמאות התשס"ח 2008 מונפק לכבוד מלאות שישים שנה למדינה.

בצד הנושא של המטבע נראה המספר 60 בעיצוב מיוחד, הכולל רימון, שבו משולבת יונה ולרגליה ענף של זית; כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: שישים שנה למדינת ישראל

באנגלית: ISRAEL'S 60th ANNIVERSARY

בערבית: ستون عاماً لدولة إسرائيل

בצדי הערך מופיע שוב ענף של זית והכיתובים:

בעברית: יום העצמאות התשס"ח

באנגלית: INDEPENDENCE DAY 2008

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה².

המטבע עוצב בידי רובן נוטלס, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש מארס 2008 בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע יום העצמאות, התשס"ח 2008 - "שישים שנה למדינת ישראל"

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
0.917	0.925	0.925	הנתך
נחושת 0.043	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
כסף 0.040			
16.96 גרם	28.80 גרם	14.40 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים
המעצב: רובן נוטלס			
דגמי הגבס: תדהר דגן			
המבלטים וההטבעה: מיטבעת פינלנד			

(ב) מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ט 2008 - "קריעת ים סוף"

המטבע "קריעת ים סוף" מוקדש ליציאת מצרים.

בצד הנושא של המטבע נראה ים סוף הנבקע לשניים, בני ישראל חוצים אותו, ומשני צדיהם גלים גבוהים.

בצד הערך מופיעים הכיתובים:

בעברית: קריעת ים סוף שמות י"ד

באנגלית: AND THE WATERS WERE DIVIDED Ex. 14

בערבית: وَأَنْشَقَّتْ أَلْمِيَاهُ الْخُرُوجُ ١٤

² סימן הטביעה מציין את רמת הגימור של המטבע; צורת מגן דוד זעיר מוטבעת על המטבעות שרמת הגימור שלהם רגילה, ואות מ זעירה - על המטבעות בעלי רמת גימור מיוחדת.

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה. המטבע עוצב בידי גדעון קיין, שזכה בתחרות על עיצובו. המטבע הונפק בחודש נובמבר 2008, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע בסדרה "תמונות מן התנ"ך", התשס"ט 2008 - "קריעת ים סוף"

כסף רגיל	כסף קשוט	זהב קשוט	
1 ש"ח	2 ש"ח	10 ש"ח	הערך הנקוב
כסף 0.925	כסף 0.925	זהב 0.917	הנתך
נחושת 0.075	נחושת 0.075	נחושת 0.043	
		כסף 0.040	
14.40 גרם	28.80 גרם	16.96 גרם	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
חלקים	מחורצים	מחורצים	השוליים

המעצב: גדעון קיין

דגמי הגבס: תדהר דגן

המבלטים וההטבעה: מיטבעת פינלנד

(ג) מטבע בסדרה "חתני פרס נובל", התשס"ח 2008 - "ש"י עגנון"

מטבע "ש"י עגנון" - המטבע הראשון בסדרה "חתני פרס נובל" - מציין את זכייתו של עגנון בפרס נובל לספרות בשנת 1966.

בצד הנושא של המטבע נראה דיוקנו של עגנון, כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: ש"י עגנון – פרס נובל לספרות 1966

באנגלית: S.Y. AGNON - NOBEL PRIZE IN LITERATURE 1966

על צדי הערך נראית צללית דמותו של עגנון והכיתוב בערבית:

شالي عچنون - جائزة نوبل للآداب ١٩٦٦

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי יגאל גבאי (צד הנושא) ומאיר אשל (צדי הערך), שזכו בתחרות על עיצובו. הוא הונפק בחודש ינואר 2008, בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע בסדרה "חתיני פרס נובל", התשס"ח 2008 - "ש"י עגנון"

זהב קשוט	כסף קשוט	כסף רגיל	
10 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	הערך הנקוב
זהב 0.917	כסף 0.925	כסף 0.925	הנתך
נחושת 0.043	נחושת 0.075	נחושת 0.075	
כסף 0.040			
גרם 16.96	גרם 28.80	גרם 14.40	המשקל
30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ	הקוטר
מחורצים	מחורצים	חלקים	השוליים

המעצב: יגאל גבאי (צד נושא); מאיר אשל (צדי ערך)

דגמי הגבס והמבלטים: תדור דגן

ההטבעה: מיטבעת החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ, ירושלים

(ד) מטבע "המשרתים במילואים", התשס"ח 2008

מטבע זיכרון זה מונפק לכבוד אנשי המילואים.

בצד הנושא של המטבע נראית שרשרת, שעליה תלויים דסקית עם חותמת הדואר הצבאי (בצורת משולש ובו האות צ) ודובון צעצוע.

כן מופיעים הכיתובים:

בעברית: המשרתים במילואים בישראל

באנגלית: RESERVISTS IN ISRAEL

בערבית: قوات الاحتياط في إسرائيل

בצדי הערך מופיע המשולש של חותמת הדואר הצבאי, וכן הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה; המילה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי מאיר אשל, שזכה בתחרות על עיצובו.

המטבע הונפק בחודש ספטמבר 2008 בשתי מהדורות כסף ובמהדורת זהב אחת.

נתוני ההטבעה: מטבע בסדרה "המשרתים במילואים", התשס"ח 2008

הערך הנקוב	כסף רגיל	כסף קשוט	זהב קשוט
הערך הנקוב	1 ש"ח	2 ש"ח	10 ש"ח
הנחת	כסף 0.925	כסף 0.925	זהב 0.917
	נחושת 0.075	נחושת 0.075	נחושת 0.043
			כסף 0.040
המשקל	14.40 גרם	28.80 גרם	16.96 גרם
הקוטר	30 מ"מ	38.7 מ"מ	30 מ"מ
השוליים	חלקים	מחורצים	מחורצים

המעצב: מאיר אשל

דגמי הגבס והמבטים: תדור דגן

ההטבעה: מיטבעת החברה הממשלתית למדליות ולמטבעות בע"מ, ירושלים

(ה) מהדורות זהב זעירות למטבעות זיכרון בסדרה "תמונות מן התנ"ך"

בסדרה "תמונות מהתנ"ך" מונפקת בשנים האחרונות מהדורה רביעית מזהב טהור. קוטרם של המטבעות במהדורה זו זעיר, דבר המחייב שינויי עיצוב קלים.

בשנת 2008 הונפקו ארבעה מטבעות זיכרון זעירים, כמפורט להלן.

(1) "משה ולוחות הברית"

בצד הנושא של המטבע נראה משה, פניו מוקפות בקרני אור ובידיו לוחות הברית.

בצד הערך מופיעים לוחות הברית, מוקפים בקרני אור והכיתובים הבאים:

בעברית: משה

באנגלית: MOSES

בערבית: موسى

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה
התשס"ז 2007; המלה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.
המטבע עוצב בידי גדעון קיין, שזכה בתחרות על עיצובו.
המבלטים וההטבעה: המיטבעה בהולנד.

(2) "אברהם והמלאכים"

בצד הנושא של המטבע נראה אברהם בפתח אוהלו, מקבל את פני שלושת האורחים יחד עם שרה
אישתו.

בצד הערך נראים כוכבים והכיתובים:

בעברית:	אברהם
באנגלית:	ABRAHAM
בערבית:	إبراهيم

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה
התשס"ז 2007; המילה ישראל בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.
צד הנושא של המטבע עוצב בידי משה פרג, וצד הערך - בידי משה פרג וגדעון שגיא. שני אמנים אלה
זכו בתחרות על עיצוב המטבע.
המבלטים וההטבעה: המיטבעה בפינלנד.

(3) "וגר זאב עם כבש"

בצד הנושא של המטבע נראה זאב וכבש בחיקו, בצלו של עץ, המניב מצד אחד ענבים ומצדו האחר תאנים. בין ענפי העץ נראית יונה, ובפיה ענף של עץ זית.

בצד הערך מופיעים הכיתובים:

בעברית: וגר זאב עם כבש

באנגלית: AND THE WOLF SHALL DWELL WITH THE LAMB

בערבית: وسكن الذئب مع الحمل

הכיתובים בעברית ובאנגלית, שלובים זה בזה, ומעליהם אותה היונה שבצד הנושא.

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה התשס"ח 2008; המילה "ישראל" בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי אהרון שבו, שזכה בתחרות על עיצובו.

המבלטים וההטבעה: המיטבעה בפינלנד.

(4) "קריעת ים סוף"

בצד הנושא של המטבע נראה ים סוף הנבקע לשניים, בני ישראל חוצים אותו, ומשני צדיהם גלים גבוהים.

בצד הערך מופיעים הכיתובים:

בעברית: קריעת ים סוף

באנגלית: THE WATERS WERE DIVIDED

בערבית: وأنشقت المياه

כן מופיעים בצד הערך הרכיבים הקבועים: הערך הנקוב בעברית ובאנגלית; סמל המדינה; שנת ההטבעה התשס"ט 2008; המילה 'ישראל' בעברית, באנגלית ובערבית וסימן הטביעה.

המטבע עוצב בידי גדעון קיין, שזכה בתחרות על עיצובו.

המבלטים וההטבעה: המיטבעה בפילנד.

שלושת המטבעות הזעירים הראשונים הונפקו בחודש יוני 2008, והאחרון - בנובמבר 2008.

נתוני ההטבעה: המהדורות הזעירות	
המהדורה	זהב קשוט
הערך הנקוב	1 ש"ח
הנתך	זהב 0.999
המשקל	1.244 גרם
הקוטר	13.92 מ"מ
השוליים	מחורצים

2. מטבעות מיוחדים

סט מטבעות חנוכה, התשס"ט (2008)

בשנת 2008 הונפק סט נוסף בסדרת מטבעות חנוכה. הסט מורכב משבעה מטבעות - שישה בעיצוב דומה לזה של המטבעות למחזור ואחד מצולע.

המטבע המצולע הוא מטבע מיוחד בעל שתיים עשרה צלעות, עשוי מאלומיניום וברונזה, בערך נקוב 1/2 ש"ח. לצד הנושא שלו נבחרה השנה חנוכייה מפראג. עיצוב צד הערך של המטבע הוא כשל מטבע רגיל למחזור, בתוספת חנוכייה זעירה והמילה חנוכה בעברית ובאנגלית.

המטבעות האחרים הם בערך נקוב של 10 אג' ו- 1/2, 1, 2, 5 ו- 10 ש"ח, במהדורה מיוחדת, שבה הוספו לעיצוב: בצדי הנושא - סימן טביעה בצורת מגן דוד זעיר; בצדי הערך - חנוכייה זעירה והמילה חנוכה בעברית ובאנגלית.

כל מטבעות הסט נושאים את אותה שנת ההטבעה, התשס"ט, וכולם הוטבעו במיטבעה המלכותית של הולנד.

הסט הונפק בחודש נובמבר 2008.

ז. הוועדה לתכנון שטרי כסף, מעות ומטבעות זיכרון

1. הרכב הוועדה

ועדה זו ממונה בידי הנגיד ומייעצת לו בכל הקשור לבחירת הנושאים, המוטיבים והעיצוב של שטרי הכסף, המעות ומטבעות הזיכרון. עם חבריה נמנים מומחים בתחומי המשפט, הארכיאולוגיה, הנומיסמטיקה, האמנות, החינוך, המקרא ועוד, וכן עיתונאים, אדריכלים ומעצבים.

מנכ"ל החברה הישראלית למדליות ולמטבעות בע"מ משתתף בישיבות הוועדה כמשקיף.

חברי הוועדה שכיהנו בשנת 2008 הם:

השופט בדימוס גבריאל בך, יו"ר

מר דב גניחובסקי

מר מחמוד מוסא דיאב

מר יוסף חריף

מר גדעון לרמן

מר גבי נוימן

מר דוד קרויאנקר

פרופ' דוד רוזנטל

פרופ' רוני רייך

בסוף שנת 2008 סיים את עבודתו בוועדה השופט בדימוס גבריאל בך, לאחר שעמד בראשה כשנים עשרה שנים, ובמקומו מונה השופט בדימוס יעקב טירקל; במהלך שנת 2008 סיים את עבודתו בוועדה גם מר גבי נוימן, לאחר עשרים ואחת שנות חברות בה.

לצד הוועדה פועלת ועדת משנה, מקרב חברי המליאה. ועדת המשנה מסייעת למחלקה בהנחיית האמנים להכנת העיצוב הסופי של המטבע או השטר, בכפיפות להחלטות ועדת המליאה. חבריה הם מר גדעון לרמן, פרופ' רוני רייך ומר דוד קרויאנקר (האחרון - במחצית השנייה של שנת 2008).

2. פעילות הוועדה בשנת 2008

בעקבות דיוניה במהלך שנת 2008 המליצה הוועדה על הנפקות עתידיות בנושאים הבאים:

- "ציפורי ישראל" - למטבע יום העצמאות ה-61 למדינת ישראל;

- "שביל ישראל" - למטבע יום העצמאות ה-62 למדינת ישראל;

- "גביע העולם בכדורגל 2010 - דרא"פ";

- "יונה במעי הדג" - למטבע נוסף בסדרה תמונות מן התנ"ך;

- "חנוכייה מאשכנז" - למטבע המצולע בסדרת חנוכה.
בתפקידה כוועדת שיפוט להצעות האמנים בחרה הוועדה בהצעות הזוכות בשלוש תחרויות:
- על מטבע "ציפורי ישראל" לציון 61 שנה למדינת ישראל;
- על מטבע "שמשון והאריה" בסדרה תמונות מן התנ"ך;
- על מטבע "גביע העולם בכדורגל 2010 - דרא"פ".

לוחות סטטיסטיים

- לוח נ'-1: מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן
- לוח נ'-2: אמצעי התשלום במשק
- לוח נ'-3: השטרות במחזור המטבע לפי ערכים
- לוח נ'-4: התפלגות המחזור לפי ערכים
- לוח נ'-5: הערך הריאלי של הערכים במחזור המטבע
- לוח נ'-6: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי ערכים
- לוח נ'-7: המעות במחזור לפי ערכים
- לוח נ'-8: צריכת המעות לפי ערכים
- לוח נ'-9: הפקדות שטרי הכסף בבנק ישראל
- לוח נ'-10: הפקדות שטרי כסף בבנק ישראל כאחוז מהמחזור

לוח נ-1: מחזור המטבע ומדד המחירים לצרכן, 1990 עד 2008

השינויים במשך התקופה (אחוזים)			היתרות בסוף התקופה (מיליוני ש"ח, נומינלי)		
מחזור המטבע		מדד המחירים לצרכן	סך כל השטרות	המזומנים במחזור	השנה
נומינלי	ריאלי				
23.6	5.1	17.6	3,109	3,280	1990
15.4	-2.3	18.0	3,595	3,784	1991
26.7	15.8	9.4	4,575	4,793	1992
17.9	6.0	11.2	5,402	5,651	1993
14.2	-0.2	14.5	6,167	6,453	1994
22.7	13.5	8.1	7,489	7,915	1995
16.5	5.3	10.6	8,722	9,220	1996
12.5	5.1	7.0	9,809	10,370	1997
15.1	6.0	8.6	11,300	11,935	1998
30.7	29.0	1.3	14,905	15,605	1999*
-6.1	-6.1	0.0	13,911	14,659	2000
15.0	13.4	1.4	16,045	16,858	2001
6.8	-0.9	6.5	17,160	18,009	2002
6.3	9.7	-1.9	18,240	19,137	2003
8.6	7.3	1.2	19,817	20,783	2004
17.5	14.7	2.4	23,371	24,415	2005
4.6	4.7	-0.1	24,409	25,544	2006
13.4	9.7	3.4	27,752	28,971	2007
18.6	14.2	3.8	33,070	34,357	2008

* בשנת 1999 הושפע מחזור המטבע מהחששות ל"באג 2000".

המקור: מחלקת המטבע. מדד המחירים לצרכן - הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

לוח נ-2: אמצעי התשלום במשק, 1990 עד 2008*

השנה	M1	המזומנים בידי הציבור	החלק של המזומנים בידי הציבור ב-M1
		(מיליוני ש"ח)	(אחוזים)
1990	6,212	2,754	44.3
1991	7,145	3,235	45.3
1992	9,703	4,029	41.5
1993	12,405	4,803	38.7
1994	12,305	5,401	43.9
1995	14,367	6,630	46.1
1996	16,194	7,752	47.9
1997	18,431	8,675	47.1
1998	20,591	10,074	48.9
1999	23,536	11,116	47.2
2000	25,298	12,096	47.8
2001	29,198	14,355	49.2
2002	30,628	15,395	50.3
2003	32,972	16,342	49.6
2004	38,890	17,752	45.6
2005	48,166	20,790	43.2
2006	52,137	21,409	41.1
2007	61,221	24,618	40.2
2008	71,895	29,979	41.7

* סופי שנים

המקור: מחלקת המחקר ועיבודי מחלקת המטבע.

לוח נ-3: השטרות במחזור המטבע, לפי עריכים, 1990 עד 2008

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
מספר השטרות (מיליוני שטרות, סופי שנים)					
1990	54.0		12.2	31.0	10.9
1991	60.4		15.2	34.8	10.3
1992	69.3	3.7	15.2	38.7	11.7
1993	79.2	5.8	16.2	44.1	13.0
1994	88.5	7.7	17.2	48.9	14.7
1995	105.1	10.8	21.1	56.4	16.8
1996	112.1	13.1	32.4	49.6	17.0
1997	118.1	14.7	42.9	44.2	16.3
1998	132.3	16.9	53.3	44.0	18.0
1999	171.8	21.2	76.0	51.6	23.0
2000	157.7	18.9	76.0	41.6	21.2
2001	173.7	24.2	86.0	42.6	20.9
2002	181.0	27.4	91.8	41.1	20.7
2003	189.5	30.2	96.2	42.9	20.2
2004	203.6	33.4	104.8	43.6	21.8
2005	235.5	40.2	124.6	47.8	22.9
2006	241.3	44.4	127.0	46.4	23.5
2007	262.4	58.7	131.0	47.4	25.3
2008	297.2	80.7	140.0	46.0	30.6
ערך השטרות (מיליוני ש"ח, סופי שנים)					
1990	2,987		1,220	1,550	217
1991	3,468		1,519	1,742	207
1992	4,437	749	1,519	1,935	233
1993	5,257	1,166	1,624	2,207	260
1994	6,001	1,547	1,715	2,445	294
1995	7,419	2,151	2,111	2,822	335
1996	8,681	2,621	3,238	2,482	340
1997	9,774	2,948	4,291	2,209	325
1998	11,267	3,371	5,335	2,201	360
1999	14,874	4,231	7,601	2,581	460
2000	13,880	3,778	7,599	2,079	424
2001	15,986	4,835	8,604	2,128	419
2002	17,129	5,484	9,176	2,054	415
2003	18,209	6,037	9,624	2,144	404
2004	19,787	6,689	10,481	2,181	436
2005	23,339	8,033	12,460	2,389	457
2006	24,378	8,883	12,704	2,320	471
2007	27,722	11,748	13,098	2,370	505
2008	33,040	16,132	13,998	2,298	612

המקור: ללוח זה וללוחות שבהמשך - מחלקת המטבע.

לוח נ-4: התפלגות המחזור לפי עריכים, 1990 עד 2008

השנה	מעות	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
התפלגות מספר השטרות (סופי שנים, אחוזים)					
1990			17.6	44.9	15.8
1991			20.2	46.3	13.7
1992	4.3		17.8	45.3	13.7
1993	6.3		17.5	47.5	14.0
1994	7.4		16.5	46.9	14.1
1995	9.7		19.0	50.7	15.0
1996	11.7		28.9	44.2	15.2
1997	12.5		36.3	37.4	13.8
1998	12.8		40.3	33.3	13.6
1999	14.5		51.8	35.2	15.7
2000	14.4		58.0	31.7	16.2
2001	16.7		59.5	29.4	14.5
2002	15.2		50.7	22.7	11.5
2003	15.9		50.8	22.6	10.7
2004	16.4		51.5	21.4	10.7
2005	17.1		52.9	20.3	9.7
2006	18.4		52.6	19.2	9.8
2007	22.4		49.9	18.1	9.6
2008	27.1		47.1	15.5	10.3
התפלגות ערך המחזור (אחוזים)					
1990	4.9		38.8	49.4	6.6
1991	4.9		41.7	47.8	5.7
1992	4.5	14.1	32.7	41.7	5.0
1993	4.4	21.2	29.5	40.1	4.7
1994	4.4	24.6	27.3	38.9	4.7
1995	5.4	27.4	26.9	36.0	4.3
1996	5.4	28.6	35.3	27.0	3.7
1997	5.4	28.5	41.5	21.4	3.1
1998	5.3	28.3	44.8	18.5	3.0
1999	4.4	27.2	48.9	16.6	3.0
2000	5.1	25.8	52.0	14.2	2.9
2001	4.8	28.8	51.2	12.7	2.5
2002	4.7	30.5	51.1	11.4	2.3
2003	4.7	31.6	50.4	11.2	2.1
2004	4.6	32.2	50.5	10.5	2.1
2005	4.3	32.9	51.1	9.8	1.9
2006	4.4	34.9	49.8	9.1	1.8
2007	4.2	40.6	45.3	8.2	1.7
2008	3.7	47.0	40.8	6.7	1.8

לוח נ-5: הערך הריאלי של העריכים במחזור המטבע, 1990 עד 2008

(הבסיס: מדד המחירים לצרכן דצמבר 2008)

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990		36.7	18.4	7.3
1991		43.3	21.7	8.7
1992	94.8	47.4	23.7	9.5
1993	105.4	52.7	26.4	10.5
1994	120.7	60.3	30.2	12.1
1995	130.4	65.2	32.6	13.0
1996	144.2	72.1	36.1	14.4
1997	154.3	77.2	38.6	15.4
1998	167.6	83.8	41.9	16.8
1999	169.9	84.9	42.5	17.0
2000	169.9	84.9	42.5	17.0
2001	172.3	86.1	43.1	17.2
2002	183.5	91.7	45.9	18.3
2003	180.0	90.0	45.0	18.0
2004	182.2	91.1	45.5	18.2
2005	186.5	93.3	46.6	18.7
2006	186.3	93.2	46.6	18.6
2007	192.7	96.3	48.2	19.3
2008	200.0	100.0	50.0	20.0

לוח נ-6: הבלאי וצריכת השטרות במחזור לפי ערכים, 1990 עד 2008

השנה	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
הצריכה (מיליוני שטרות)					
1990	27.9		5.2	13.0	9.8
1991	27.2		5.9	12.5	8.8
1992	34.0	3.8	3.0	15.1	12.1
1993	35.4	2.2	3.7	18.1	11.4
1994	42.8	2.3	4.7	23.6	12.1
1995	53.6	3.8	8.1	25.2	16.5
1996	45.5	3.7	16.0	9.9	15.8
1997	36.8	3.0	16.3	6.4	11.0
1998	53.7	3.8	20.4	12.5	16.9
1999	61.5	6.3	24.8	23.9	6.5
2000	49.2	9.3	13.6	13.3	13.0
2001	60.8	6.5	24.2	17.1	13.0
2002	57.9	4.1	24.0	17.1	12.7
2003	63.8	3.9	25.5	23.0	11.4
2004	76.9	5.5	33.2	23.3	14.9
2005	89.6	9.6	42.9	23.2	13.9
2006	94.6	11.7	44.0	24.2	14.7
2007	102.2	24.2	43.1	21.2	13.7
2008	120.6	32.7	40.6	22.6	24.7
הבלאי (מיליוני שטרות)					
1990	36.3		2.6	7.3	9.4
1991	30.1		2.9	8.2	9.0
1992	38.9	0.0	3.1	11.5	10.9
1993	32.4	1.0	2.8	13.1	10.0
1994	42.1	5.0	4.0	19.5	11.2
1995	37.2	0.9	4.2	17.7	14.4
1996	38.6	1.4	4.8	16.7	15.7
1997	30.9	1.4	5.8	11.9	11.8
1998	39.6	1.7	10.0	12.7	15.2
1999	22.0	2.0	2.2	16.3	1.5
2000	27.8	0.3	7.4	6.3	13.8
2001	42.7	0.7	13.7	15.5	12.8
2002	50.5	0.6	18.3	18.5	13.1
2003	55.5	1.1	21.0	21.2	12.2
2004	62.6	2.2	24.6	22.5	13.3
2005	57.6	2.8	23.0	19.0	12.8
2006	88.5	7.4	41.5	25.6	14.0
2007	81.1	9.9	39.1	20.2	11.9
2008	85.7	10.8	31.6	24.0	19.4

לוח נ-7: המעות במחזור לפי עריכים, 1990 עד 2008

(סופי שנים, מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	354.0		9.7		75.0	27.7	164.4	77.2
1991	398.0		12.0		86.0	30.0	185.0	85.0
1992	456.5		14.0		99.0	36.7	211.0	95.8
1993	533.3		15.9		115.1	37.1	260.8	104.4
1994	588.4		18.6		134.5	43.7	278.2	113.4
1995	668.5	9.01	20.5		148.1	51.5	316.8	120.7
1996	745.6	14.9	22.7		163.6	53.6	361.4	129.4
1997	817.9	17.4	25.6		178.7	61.7	396.4	138.1
1998	898.4	20.2	29.0		196.2	67.9	437.6	147.5
1999	983.6	22.6	32.0		215.5	70.6	486.3	156.6
2000	1,070.5	24.2	33.9		230.6	73.7	544.4	163.6
2001	1,149.6	26.7	37.1		247.2	79.9	588.3	170.3
2002	1,194.0	27.8	38.1		261.8	85.0	604.0	177.2
2003	1,249.3	30.0	39.7		274.0	88.8	633.3	183.5
2004	1,330.3	32.9	42.4		294.7	93.9	676.6	189.9
2005	1,422.7	36.2	45.1		317.8	99.9	724.3	199.4
2006	1,523.1	39.8	49.1		343.8	106.6	775.0	208.9
2007	1,612.6	42.9	51.5		368.4	112.4	821.1	216.2
2008	1,692.7	45.2	52.9	22.7	368.6	117.3	879.8	206.2

לוח נ-8: צריכת המעות לפי עריכים, 1990 עד 2008

(מיליוני מעות)

השנה	סך הכול	10 ש"ח	5 ש"ח	2 ש"ח	1 ש"ח	1/2 ש"ח	10 אג'	5 אג'
1990	54.2		9.7		5.9	2.1	18.8	9.7
1991	44.9		2.4		11.0	2.3	21.4	7.8
1992	57.8		2.0		13.0	6.8	25.3	10.7
1993	77.1		1.9		16.1	0.4	49.8	8.9
1994	55.1		2.7		19.4	6.5	17.4	9.1
1995	80.3	10.9	1.9		13.7	7.9	38.6	7.3
1996	77.0	4.0	2.2		15.4	2.1	44.6	8.7
1997	72.4	2.6	3.0		15.1	8.0	35.0	8.7
1998	78.1	2.9	3.5		16.5	4.3	41.5	9.4
1999	85.7	2.4	3.1		19.5	2.8	48.8	9.1
2000	87.1	1.7	1.9		15.2	3.1	58.1	7.0
2001	76.3	2.6	3.3		16.8	6.4	44.0	6.7
2002	45.7	1.1	1.0		14.8	5.1	16.7	6.9
2003	54.9	2.2	1.7		12.3	3.7	28.7	6.3
2004	81.6	2.9	2.7		20.8	5.2	43.6	6.4
2005	92.8	3.4	2.7		23.1	5.9	48.1	9.6
2006	100.8	3.6	4.0		26.1	6.7	50.9	9.5
2007	89.7	3.2	2.5		24.7	5.9	46.1	7.4
2008	88.3	2.3	1.5	19.0	0.6	5.0	59.5	0.5

לוח נ-9: הפקדת שטרי הכסף בבנק ישראל, 1990 עד 2008

השנה	סך כל ערך ההפקדות	סך הכול	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
	(מיליוני ש"ח)		(אלפי שטרות)			
1990	3,747	83,352		9,871	43,021	30,460
1991	4,444	91,232		12,245	54,667	24,320
1992	5,110	98,914	1,435	12,973	61,171	23,335
1993	5,911	110,719	3,382	12,657	69,164	25,516
1994	6,936	124,743	4,874	14,507	80,123	25,239
1995	8,109	145,180	6,356	16,473	91,434	30,917
1996	10,277	178,055	8,344	30,436	92,628	46,647
1997	11,489	170,280	10,670	47,579	78,555	33,476
1998	11,898	163,969	10,977	58,458	65,536	28,998
1999	17,161	215,715	15,869	94,910	79,918	25,018
2000	18,637	225,548	22,239	96,408	80,346	26,556
2001	15,355	193,725	12,374	90,648	66,707	23,995
2002	16,485	201,475	14,533	98,891	64,269	23,783
2003	16,650	200,118	15,785	97,509	66,857	19,967
2004	14,409	174,206	13,708	83,972	57,994	18,533
2005	13,352	160,641	12,476	80,189	49,271	18,705
2006	17,429	198,466	17,105	109,687	53,514	18,160
2007	16,085	172,549	23,455	88,554	44,249	16,291
2008	16,005	175,100	26,685	78,419	47,531	22,465

לוח נ-10: הפקדת שטרי כסף בבנק ישראל כאחז מהמחזור¹, 1990 עד 2008

(אחוזים)

השנה	200 ש"ח	100 ש"ח	50 ש"ח	20 ש"ח
1990		7.9	13.1	24.0
1991		7.1	13.3	18.8
1992	0.6	7.2	13.8	17.5
1993	5.9	6.9	14.1	17.2
1994	5.9	7.2	14.2	14.7
1995	5.8	7.2	14.2	16.2
1996	5.9	9.3	14.5	20.6
1997	6.4	10.4	14.0	17.0
1998	5.8	10.0	12.4	14.2
1999	8.1	13.1	15.9	10.5
2000	11.1	11.7	16.3	10.7
2001	4.8	9.3	13.3	9.8
2002	4.5	8.8	12.6	9.5
2003	4.5	8.5	13.0	8.4
2004	3.5	6.8	11.1	7.5
2005	2.8	5.8	9.2	7.1
2006	3.4	7.1	9.3	6.7
2007	3.7	5.8	7.7	5.8
2008	3.3	4.9	8.2	6.5

(1) חושב כממוצע שנתי של אחוזי ההפקדות מתוך המחזור בסוף כל חודש.